

הפקולטה למדעי החברה והרוח – החוג לאזרחות
קורס "כתוב בעיתון", בהנחיית פרופסור משה שגר

גיליון מס' 3

יוני 2022

תשפ"ב

מחנכים לעתיד משוחחים על החינוך בישראל בהווה

עורכת – שחר כהן

תוכן עניינים :

- 3 ..... הקדמה : החינוך מילה גדולה וטעונה שמזמינה שיח מחנכים
- 5 ..... סוגיות במערכת החינוך – אור דוד
- 7 ..... בעיית מערכת החינוך – נתנאל בן אליהו
- פערים בין מערכות החינוך היהודית והערבית מבחינת היקף ואיכות משאבי החינוך – פאטמה
- 9 ..... דיאב
- לא רק מדעי הרוח עפים ברוח על טרגדיית הבנאליות של הניכור בעידן המהפכה הדיגיטלית –
- 12 ..... ליאת כהן
- 16 ..... מהם הקשיים במערכת החינוך היום? – גל יעקב
- 18 ..... תהליך ההכשרה במכללת אורנים – ליאת שרית רביבו
- 21 ..... מקומו של החינוך בחיי – לירן מזרחי
- 22 ..... חינוך מאהבה – איתן כץ
- 24 ..... כל מה שילד צריך זה מבוגר אחד שיאמין בו – אריאנה חייט
- 26 ..... למה הלכתי ללמוד חינוך? – שחר כהן
- 27 ..... כל ילד צריך גיבור – קורל גץ זוארץ
- 29 ..... למה בחרתי במקצועות הלימוד אזרחות וסוציולוגיה? – גיא לוי
- 31 ..... מדוע בחרתי בתחום החינוך – קארינה דודנוב
- 33 ..... האתגר של הכשרת מורים במציאות גלובלית – משה שנר

כתוב בעיתון – גיליון 2

החינוך – מילה גדולה וטעונה שמזמינה לשיח מחנכים

משה שר

הקדמה

המלה "חינוך" שגורה בפי כולנו. אנו שמים את ייבנו על החינוך ומדברים בו גדולות בלא שנהיה ברורים לעצמנו ולזולתנו מה כוללת המילה הגדולה הזו. מה אנו מבקשים להשיג באמצעות החינוך?

במכללת אורנים אנו מכשירים מחנכים ומורים ולא תמיד ברור לנו מה היינו רוצים מהם? מה זה להיות מורה ומחנך במאה העשרים ואחת? אנו מקנים דעת דיסציפלינרית יקרת ערך לתלמידינו, מורי העתיד, ומכשירים אותם להקנות את אותה הדעת לתלמידיהם העתידיים. אולם מהי אותה הדעת הרצויה לתלמידיהם? מהי אותה התחככות שאנו מבקשים לעצב בעבורם? מיהו אותו המורה שהיינו רוצים לראות ביוצאו מכותלי המכללה? ומיהו אותו התלמיד, בכל הגילאים, שהיינו רוצים לתרום לעיצובו? ברור לנו שהמורה של הימים האלו – עת של תקשורת חובקת זרועות עולם – לא יכול להיות בן דמותו של המורה שהיה לנו לפני שנים ובכל זאת ההבחנה הזו לא זוכה לבירור ראוי. השיח על ההגיונות השונים בהוראה הנו רב שנים ורב פנים ועדיין השאלות דוחקות.

לפני כאלפיים ארבע מאות שנים דנו אנשי אתונה את המורה סוקרטס למוות על כי שאל שאלות ודרש תשובות בנוגע למוסכמות החברתיות של זמנו – מה זה להיות אדם ומה זה להיות אתונאי. מאז מתמודד שיח החינוך עם הטראומה ההיסטורית הזו ושואל עצמו מה תפקידו של המורה? האם הוא סוכן דעת ממושמע של החברה, עושה דברה הנאמן של מערכת החינוך, או שמא הוא נאמנה של האמת שלו ושל תפקידו כמעורר למחשבה ביקורתית, סוכן שינוי שמחפש להוסיף לעולם משהו טוב? פרנק מקורט כתב ספר נהדר (2005) Teacher Man על דמותו שלו כמורה. השיח הזה חיוני לנו לא פחות מידיעת סוגיה באזרחות, דרמה היסטורית, פרקי תנ"ך וכו'.

השאלות הללו חשובות בעבורנו אולם יותר מכך הן חשובות עבור תלמידינו, המורים לעתיד הקרוב. עד כמה אנו משוחחים עמם לא רק על הדעת הדיסציפלינרית אלא על דמות המורה בעת הזו ומשמעותו? מה זה להיות מורה לאזרחות בחברה מרובת תרבויות, מקוטבת, משתנה במהירות, טכנולוגית ותקשורתית, רבת מבוכה לגבי משמעה של אזרחות ושל דמוקרטיה בעת הזו? מה זה להיות מורה להיסטוריה בעת הזו? מעבר להרחבת אופקים בזמן ובמרחב, למה בכלל חשוב ללמד היסטוריה? מה תפקידה של התודעה ההיסטורית בעולם שמאויים על ידי קנאות דתית פונדמנטליסטית ותחליפי אלוהים למיניהם? כך, אפשר לדון בכל תחומי הדעת.

בחוברת זו משוחחים סטודנטים בחוג לאזרחות על משמעות החינוך וההכשרה להוראה עבורם. בחלק מהחיבורים ישנה נגיעת בוסר בשאלות הללו. הסטודנטים ניסו לנסח לעצמם את המענה לשאלה למה בחרו להיות מורים ומחנכים. אחרים עסקו בהכשרה במכללה תוך התבוננות בעין טובה, אך ביקורתית בדרכי ההכשרה במכללה, כמו גם בהתנהלותה של מערכת החינוך

הישראלית. מאמר חשוב בקובץ עוסק בפער שבין מערכות החינוך היהודית והערבית. אין אלו מאמרים אקדמיים דבורים ומעוצבים, אלא אמירה ראשונית שחשוב להקשיב לה וראוי להתייחס אליה.

ראוי למכללה שתפתח במות בהן יוכל השיח הזה להתגלגל ולהתפתח. תודה לעורכת המסורה שלנו, שחר כהן, ותודה לכל הכותבים. פגרת קיץ נעימה ופורייה לכולנו.

פרופסור משה שניר

מרצה הקורס "כתוב בעיתון" תשפ"ב

כתוב בעיתון – גיליון 2
סוגיות במערכת החינוך
אור דוד

חינוך והשכלה הם אבני דרך משמעותיות בחייו של הפרט, הם מאפשרים לאדם לעצב תפיסת עולם, לבנות מודעות חברתית, לגבש זהות אישית ובעיקר מהווים עבורו כמקום לממש את יכולותיו. מדיניות החינוך בישראל שואפת להקנות ידע ומיומנות, להרחיב את מעגל הלומדים, לצמצם נשירה בקרב תלמידים ולהעלות את רמת ההשכלה בכלל האוכלוסיות הקיימות בארץ. המדינה משקיעה לא מעט לטובת החינוך בארץ במטרה להשביח את ההון האנושי שלה וכך, לאפשר לכלל למצות את הפוטנציאל שלו. על אף רצונה הטוב של מערכת החינוך ישנם כמה כשלים שמונעים מן המדינה להגיע ליעד המיוחל.

ראשית, האנשים שמובילים את מסגרות החינוך הפורמליות הינם מורים. תהליך הקבלה לקבלת תעודת הוראה והכרה ממשרד החינוך אינו תהליך בעל דרישה גבוהה בשונה ממקצועות כמו פיזיותרפיה, קלינאית תקשורת, רפואה וכו'. ישנה זילות בתפקיד עצמו ואיך שנתפס. לא מעט מחבריי באורנים ציינו בפניי שניגשו ללמוד הוראה כי זה המקצוע שהיה להם הכי קל להתקבל אליו, ללא צורך כלל בפסיכומטרי או ממוצע בגרויות גבוה. "אין אדם לומד אלא ממקום שליבו חפץ" - ברגע שבעל מקצוע ניגש לתפקידו מתוך תשוקה לתפקיד יהיה הרבה יותר הד לעבודתו, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בחינוך. אם המניע של מורים לגשת ללמוד הוראה נובע מתוך קיצורי דרך, החינוך הישראלי נמצא בבעיה. כמו כן, שכרם של מורים מתחילים הינו שכר זעום, השכר ההתחלתי הממוצע של המורים המועסקים על ידי המדינה הסתכם ב- 2019 ב-4870 שקל לחודש בלבד (שקד, 2021). כלומר, פחות משכר מינימום. מדינת ישראל מעוניינת להשביח את ההון האנושי שלה אך, לא נותנת מספיק קרדיט לאנשים שמובילים את התהליך הזה אצל התלמידים במדינת ישראל וכך, האנשים שבאמת יכולים להיות מתאימים למשימת השליחות הזו לא ירצו בהכרח להתעסק בכך רק בשל חשיבה כלכלית.

שנית, מספר התלמידים המרבי המותר בכיתות א'-י"ב במערכת החינוך בישראל הוא 32, גני הילדים והכיתות במדינת ישראל הם מהצפופים ביותר ביחס ליתר מדינות ה-OECD (וייסבלאי וויינגר, 2015). כיצד מורה אחד יכול לוודא במאה אחוז שהוא נותן תשומת לב לכל אחד משלושים ושניים תלמידיו שיושבים בכיתה כאשר הזמן שמוקצב לו עבור כך הוא סך הכל 45 דקות לשיעור? התשובה היא בקושי גדול. לצערנו, כיום המדינה תפסה מקום מאוד גדול בלוח של הילדים והנוער וכתוצאה מכך הוצגו לא מעט מחקרים שהעידו על ההשפעה הישירה להגדלת בעיות קשב וריכוז בקרב צעירים ונוער. תלמיד בעל קשב וריכוז ביסודי שעוד לא אובחן רשמית בכך יתקשה מאוד להבין את מורתו כאשר יושבים לצידו עוד 31 תלמידים נוספים. בנוסף, מי שסובל מדיחוי חברתי או לחילופין ילד ביישן לא ירגיש תמיד בנוח לבקש מהמורה לחזור בשנית על דבריה על מנת שיצליח להבין עד הסוף את החומר הנלמד. הממוצע כיום למספר תלמידים בכיתה עומד על 27 אך לצערי, אני עדיין חושבת שזוהי כמות גדולה ליצירת אווירה אינטימית וחווית למידה משמעותית בכיתה.

לפני כתיבת הנייר עשיתי בדיקה וכתבתי בגוגל "כיתה בשנות ה-60" למרבה הצער, לא ראיתי שום הבדל בין הכיתות הנוכחיות של ימינו לבין הכיתות של המאה הקודמת למעט, צבע התמונה והחלפת לוח הגיר ללוח מחיק. עשרות שנים שהמושג "כיתה" מעלה לנו קונוטציה של מספר שולחנות מסודרים בשורות, שני תלמידים יושבים אחד לצד השנייה, מחברת ועיפרון על השולחן ומורה עומדת לצד הלוח ומסבירה את הכתוב. אני תוהה לעצמי כיצד זה ייתכן שמשרד החינוך משקיע בכספים, משנה כל שנה את המיקוד לבגרות, עושה שינויים לימין ולשמאל בדרישות התפקיד אך עדיין לא שינה את אופן למידתו. מאז שנות ה-60 הוחלפו טלפונים, יצאו טאבלטים, התשדרגו הטלוויזיות ועוד הרבה דברים נוספים. לא רק דברים חומריים השתנו, גם הדור של היום ותפיסתו לגבי החיים השתנתה. המדיה יצרה נוער חסר סבלנות, שרוצה הכל בקיצורי דרך, רוצה הכל כאן ועכשיו, עושה לא מעט "למען יראו ויראו".

אין בעיה שהנוער של היום בוחר להתקדם עם התפתחות הטכנולוגיה, זהו דבר טבעי ולגיטימי אולם, הקושי עולה כאשר משרד החינוך בוחר להישאר מאחור. הלמידה במשרד החינוך צריכה לגלות קדמה חדשה, לחשוף את התלמידים לחומר הלימודי באמצעות הרשתות החברתיות, להמחיש כמה שיותר באמצעות סרטונים, משחקים וכו'. כמו כן, מי אמר שמרחב לימודי בהכרח חייב להיות מוגדר בתוך ארבע קירות? לימודים בסביבה הפתוחה מוכיחים את עצמם לא מעט, הם מאפשרים חשיבה פתוחה, המרחב הפתוח מול העיניים של התלמידים מאפשר לחשוב מחוץ לקופסה. בנוסף קפלן וקפלן במאמרם (1989) מציינים כיצד השטח מאפשר סקרנות עדינה. לצורך העניין, ציפורים מצייצות, עצים זזים לפי קצב הרוח, אבנים ודשא אלו דברים שאינם דורשים קשב וריכוז ברמה גבוהה ולכן, הם מאפשרים לתלמידים להיות יותר מרוכזים ונוכחים בחוויית הלמידה הכיתתית.

לסיכום, אין עוררין על כך שישנם דברים טובים במערכת החינוך, אין לי ספק שישנה מחשבה עצומה מאחורי כל החלטה של תקציבים או רפורמה חדשה. להגיד שאין קדמה בכלל לאורך השנים יהיה דבר שקר מצדי. רק השבוע נחשפה הרפורמה החדשה שמטרתה לשנות את הדפוס הידוע של "הקיא" חומר לבגרות ולשכוח יום אחרי. יחד עם זאת, ישנם דפוסי התנהגות במערכת החינוך כפי שהצגתי לעיל שידועים לרוב אך, אינם מטופלים כראוי. בעיניי, שינוי דברים אלו יכולים להביא לשינוי עצום בתפיסת התלמידים את החוויה הלימודית ואת ההשפעה על הישגיהם האישיים והלימודיים.

מקורות

וייסבלאי, א' וויינגר, א'. (2015). מערכת החינוך בישראל – סוגיות נבחרות בתחום עיסוקה של ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת. *הכנסת, מרכז המחקר והמידע*, עמ' 11-15.

חיים, ש'. (2021, 4 באפריל). מי רוצה להיות מורה בשכר של 4870 שקל לחודש?, *גלובס*. אוחזר

מתוך <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001366196>

Kaplan, R, & Kaplan, S. (1989). *Experiencing of nature*. New York: Cambridge University Press

כתוב בעיתון – גיליון 2

בעיית מערכת החינוך

נתנאל בן אליהו

מערכת החינוך בישראל היא גוף עצום בעל ענפים רבים ואחריות גדולה. אין זה מקרי שתקציב משרד החינוך הוא הגבוה במדינה. זהו הגוף שאמור להקנות את המשאבים לחינוך ילדי ישראל על כל גווניו. מתוקף תפקידו וסמכותו עליו לתת מענה ראוי והולם לצרכי החינוך, בעזרתם יוכלו דור העתיד לצאת אל העולם משכילים, עם הכלים הנכונים והמיומנויות הנדרשות. כדי להגיע לכך צריך לפתוח את הכיס, כל בר דעת יסכים שמי שלא זורע לא קוצר, ובלי השקעה בהווה קשה לצפות לעתיד ורוד בחינוך.

אפשר להתווכח רבות על חלוקת התקציב, למי מגיע יותר או פחות, והאם הכסף זורם למקומות הנכונים. אני בחרתי להתמקד בנושא שקרוב אליי ונוגע בי ברמה האישית. נכון, אפשר לומר שזה לא אובייקטיבי ואני נגוע בדבר, ולכן יותר ראוי ומתבקש שאחרים יאמרו את הדברים. אך אני מרגיש שמי שלא נמצא בעולם הזה וחווה את המציאות, לא יוכל באמת להבין את הקושי והתסכול. אני בעצמי עד לא מזמן הכרתי את הבעיה רק מהצד, הבנתי אותה באופן כללי, הזדהיתי איתה מאוד. מה שהשתנה הוא שבשנה זו לראשונה הרגשתי אותה על בשרי. הבעיה עליה אני מדבר היא כמו בן שכר המורים.

שכרם של המורים בישראל הוא נושא לעוס. רבות דיברו עליו בעבר, רבים דנים בו גם כיום. אז איך יכול להיות שהמצב עדיין הוא כל כך רעוע. מהמעט ניסיון שיש לי, אפנה את הזרקור לנקודה שלא מוארת מספיק. לעניות דעתי הבעיה אינה נפתרת, כי ממשיכים להחיות אותה בזמן שהיא קיימת. כוונתי היא שבכל זמן שמורים חדשים נכנסים למקצוע, והמערכת מצליחה בדרכים לא דרכים לשמור על עצמה בהכרה, אז למה בעצם שדברים ישתנו.

כואב לי לבקר דווקא את המורים בנושא, אך אני מרגיש נוח לעשות זאת כי אני אחד מהם. בשנה זו נכנסתי לראשונה למערכת החינוך כמורה מן המניין, מחנך כיתה בבית ספר יסודי. הגעתי לתפקיד מלא באנרגיות, עם המון כוונות טובות ורצון כנה לחנך. מהר מאוד הבנתי שהעבודה היא מאתגרת ודורשת הרבה מעבר. לא נרתעתי מכך, אך הבנתי מיד שהייתי נאיבי אם חשבתי לנסות להרוויח את לחמי בעבודה נוספת במקביל. על הנייר עבדתי חצי משרה בשכר זעום, בפועל שעות רבות מהיום תיזזתי סביב צרכי התלמידים. איני מעוניין להרחיב מעבר לכך בנושא הזה של כמות ההשקעה מול התמורה. אני סך הכל עוד סיפור טריוויאלי, ואני מאמין שרבים מכירים כמוני ממקור ראשון ואולי גם על עצמם, כיאה במכללה לחינוך.

הנקודה שאני מעוניין להתמקד בה, היא שתפקיד המורה הוא תובעני. במידה ורוצים לעשות אותו בצורה טובה ויסודית, צריך להשקיע ולעבוד שעות נוספות תרתי משמע. אך האם זה נכון שמורה יעשה את כל העבודה הבאמת חשובה הזו, ועדיין בסוף החודש לא יצליח לשלם את החשבונות שלו. התשובה שלי היא חד משמעית, לא! אם אדם לא מצליח לעזור לעצמו ולבני ביתו, איך הוא יוכל לעזור לאחרים. זה דבר ידוע שבחינוך אין כסף, ואנשי חינוך לא נכנסים לעולם הזה בשביל וילה עם בריכה. אבל עדיין הפער הוא גדול מידי, משכורת של מורה מתחיל היא ממש מביישת. ואני לא

חושב שאנשי חינוך צריכים לקבל סכומים גדולים, זה לא דבר נכון בעיניי. אבל הלכנו קצת רחוק מידי, עם כל הכבוד לשליחות ולנשמה, עם נשמה לא הולכים למכולת.

כאמור, לדעתי האחריות למצב נמצאת בקרב אנשי החינוך בעבר ובהווה, ואנשי החינוך החדשים שעתידים להיכנס למערכת צריכים לחשוב היטב מהי הפעולה הנכונה. האם להיכנס למערכת על סמך הבטחות ודיבורים של פוליטיקאים שדואגים בעיקר לכיסא שלהם, או להישאר בחוץ ולעצור את מכונת הנשמה של מערכת החינוך, לתת לה לגסוס ואולי גם למות.

אני כותב את המילים האלו עם המון צער, אך אולי רק כך הקודקודים יבינו שתם עידן המורים שמוכנים להקריב את עצמם על מזבח השליחות. מותר וצריך להגיד את הדברים הללו, ואם לא ישמעו אז צריך לצעוק אותם, ואם הצעקות לא יעזרו אז הגיע הזמן לפעול. זו האחריות שלנו בזמן הזה לעשות את הפעולה הקשה והנכונה. אנחנו כל הזמן אומרים לתלמידים שלנו להיות אנשים חושבים, ברגע שהם רואים עוול לנסות לתקן אותו. יפה מאוד, עכשיו הגיע הזמן לתת דוגמא אישית. להראות לכולם שאנחנו לא מוכנים יותר לתנאים האלו, יש לנו גבולות ומותר לנו לרצות להתקיים בכבוד. אסור לנו לתת לאנשי הכוח והשררה להשתמש בנשמה שלנו נגדנו. ואנחנו צריכים לזכור שלפעמים הרצון והשליחות יכולים לבלבל, לא סתם הגהינום מלא באנשים עם כוונות טובות.

כתוב בעיתון – גיליון 2

פערים בין מערכות החינוך היהודית והערבית מבחינת**היקף ואיכות משאבי החינוך**

פאטמה דיאב

פערים בין מערכת החינוך היהודית והערבית מבחינת היקף ואיכות משאבי החינוך

ההישגים ההשכלתיים של תלמידים יהודים גבוהים משל תלמידים ערבים, אך הפערים מצטמצמים בהשוואה בין תלמידים בעלי רקע סוציו-אקונומי דומה.

מערכת החינוך הישראלית מורכבת מארבעה זרמי חינוך נפרדים (ערבי, חרדי, רשמי-דתי ורשמי). הפרדה זו מונעת את המפגש בין הקהילות ומהווה אתגר לקידום הלכידות של החברה הישראלית. תהליך הפיתוח של החינוך הערבי בישראל, הישגיו ויכולתן לספק את הצרכים והפער בין רמת החינוך של הרוב היהודי לרמת החינוך של המיעוט הערבי נקבעו על ידי כמה גורמים:

מערכת החינוך העברית ועובדיה שולטים במערכת הערבית בכל התחומים

תשתיות, רמת שירותים, תוכניות חינוכיות ותוכניות לימודים, ניהול. באשר למדיניות המינויים, היא נשלטה והונחה על ידי שירות הביון הישראלי על פי שיקולים שאינם קשורים לחינוך, אלא נגזרו מהמדיניות הכללית כלפי הערבים, ששמה לה למטרה לשמור עליהם כפופים ואינם יכולים להתארגן.

הפרדה בין שתי מערכות החינוך, הערבית והיהודית

ערבים ויהודים לומדים בבתי ספר נפרדים. בתי הספר בישראל מופרדים לפי דת ומוצא אתני. תלמידים יהודים לומדים בבתי ספר חילוניים, דתיים או חרדיים, בעוד שערבים לומדים בשפה הערבית בשיטות מוסלמיות, נוצריות או דרוזיות. נוסף על כן, בערים מעורבות, ברמת מוסדות החינוך, ניהולם, תוכניות הלימודים והפיקוח הישיר עליהם. הגורם הראשון הביא לכך שהערבים איבדו את היכולת לשלוט ביעדים, באיכות, בנתיבים ובכיוון של החינוך לשרת את האינטרסים שלהם. באשר לגורם האחר, התוצאות היו: המשכיות של דפוסים שמרניים ומסורתיים בניהול, ארגון ושיטות חינוך.

אפליה בחלוקת משאבים והשקעת כספים בפיתוח מערכת החינוך

להבעיר תחרות בין סטודנטים ערבים לסטודנטים יהודים, תחרות שאינה יכולה להיות שוויונית בשל הפער במשאבים ראשוניים, לרבות חומריים, חברתיים ותרבותיים. סטודנטים ערבים נאלצו להיכנס לתחרות זו מבחינת אפשרויות קבלה לאוניברסיטאות ומכללות, והתחרות בין סטודנטים ערבים המתקבלים במוסדות אלו לבין סטודנטים יהודים לגבי השכלה והמשך לימודיהם, אך ההפרדה בין שתי מערכות החינוך גרמה בשלב זה לאי שוויון בתחרות זו, לאור השוני הרב ברמת הידע, התרבות, הניסיון, המומחיות והשפה.

תקציבי חינוך

הפער בין ההוצאות על חינוך יהודי להוצאות על חינוך ערבי עדיין גדול מאוד. הסכום הכולל שהוצא על תלמידים יהודים אינו זהה להוצאות על תלמידים ערבים. פער זה נובע מההפרש בהקצאות משרד החינוך המוקצבות לתלמיד הערבי, לא שווה למה שהוא מקצה לתלמיד היהודי. אבל הפער בולט ביותר בהקצאות הרשויות המקומיות היהודיות. למרות, אין ספק שהפוטנציאל של האחרון גדול בהרבה בגלל נגישותה לתקציבים גדולים יותר, אך ישנה בעיה נוספת הנובעת ממדיניות הרשויות המקומיות הערביות, שאינן מעסיקות תקציבי חינוך למטרה שלשמה הוקצו, וכן לראות בהם משאב לשימוש בתחומים אחרים. מצב זה בולט במיוחד במישור התיכוני כאשר, כל האחריות על מערכת החינוך מוטלת על הרשויות המקומיות המשתמשות בתקציבים כמקור הכנסה.

מערכת החינוך עד סוף התיכון

הפער בין שתי מערכות החינוך בולט בכל התחומים, מה שמוביל לתוצאות שונות לחלוטין שניתן לראות מחיי היום-יום, מה שיבהיר כי מערכת החינוך הערבית שונה מאוד מהמערכת העברית, ואינה מבצעת את תפקיד שיועד לה באופן מוחלט או בניגוד לה עם השיטה העברית.

לימודים להשכלה גבוהה

רוב התלמידים הערבים שמקבלים את תעודת הבגרות הולכים ללמוד באוניברסיטאות, אך יותר ממחציתם אינם מתקבלים, אם בגלל הישגיו הנמוכים בבגרות, ואם בגלל שלא עברו את בחינת הקבלה (שזה תקן). הבחינה לכל האוניברסיטאות שתוכננה לפי רמת בתי הספר היהודיים ותוכניות הלימודים שלהם, היא מתאימה לסטודנטים ערבים מבחינת רמתם ותחומי הדעת שלהם, גם לא מבחינת דרך החשיבה והלימוד הנהוגים בבתי הספר היהודיים. לפיכך, אחוז המועמדים הערבים המתקבלים לאוניברסיטאות העבריות נמוך, והם מתמודדים עם מכשולים וקשיים רבים, החשובים שבהם: רמת השכלתם הנמוכה בהשוואה לבני גילם היהודים, ידיעותיהם הדלות בעברית (שפת ההוראה) ואנגלית (שפת הפניות), קושי להסתגל לחיי האוניברסיטה ולחברה מוזרה. לכן, הרוב פונה ללימודים במכללה דוברת ערבית, כמו: מכללת סכנין והמכללה הערבית ואל-קאסימי, או שהם פונים לחינוך מחוץ למדינה, כמו ירדן.

כמות שעות ההוראה והשכר למורים בבתי ספר יהודיים גבוהים בהרבה בהשוואה למערכת החינוך הערבית, בכל הרמות החברתיות-כלכליות, אם כי הפערים הצטמצמו בשנים האחרונות. נוסף על כן, הקצאת המשאבים במערכת החינוך הערבית פחות פרוגרסיבית בהשוואה למערכת החינוך העברית, בעיקר ברמות הגבוהות. יתרה מזאת, גבול המדדים לאיכות ההוראה הוא ציוני הבגרות של המורים עם סיום בית הספר התיכון. מדד זה גבוה יותר בבתי ספר ערביים מאשר בבתי ספר עבריים בכל הציונים הסוציו-אקונומיים, נציין כי איכות המורים שנכנסו למערכת החינוך ירדה בעשור האחרון, בעיקר בבתי הספר הערביים. (אגבאריה, 2014)

לאור רמת השכר הנמוכה של המורים בישראל בהשוואה בינלאומית, ברור כי העלאת שכר השעה, בעיקר למורים מתחילים, תגביר את מעמדו של המורה ותמשוך מורים בעלי כישורים גבוהים לתחום.

לבסוף, קיים חשש שהירידה ברמת הכישורים האינטלקטואליים של המורים הערבים תגדיל את פערי החינוך בין תלמידים ערבים ליהודים, למרות צמצום הפערים בכמות שעות ההוראה של התלמידים וצמצום הפערים בתקציב. כיום שכרם של המורים בישראל, בעיקר המורים הצעירים, נמוך בהשוואה בינלאומית, ורמתם בקריאה ובמתמטיקה, על פי מבחני שליטה בינלאומיים, נמוכה. לפיכך, ייתכן שהעלאת שכר המורים בישראל, בעיקר הזוטרים, תגביר את מעמדו של המורה ותמשוך מורים בעלי כישורים גבוהים לתחום ההוראה. צפוי כי השפעתה של עלייה כזו על המורים בקהילה הערבית תהיה חזקה יותר מהשפעתה על המורים בקהילה היהודית, בשל הפער בשכר החלופי בין שתי הקבוצות, ובכך עשויה להביא להפחתה ב. הפערים במערכת החינוך.

כמו כן, הגדלת מרכיבי ההעדפה המתוקנים בשיטת המימון על בסיס הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים, תוך הקצאת חלק גדול מהתוספת בקהילה הערבית ללימוד השפה העברית, תצמצם את התקציב. פערים בין מערכת החינוך הערבית והיהודית וקידום שילוב התלמידים הערבים בשוק העבודה.

מקורות

בליקוף, מ' (2014). פערים בין יהודים לערבים במערכת החינוך - התשתית הפיזית. סיכוי

בנק ישראל <https://www.boi.org.il/he/Pages/Default.aspx>

אגבאריה א' (2010). מדיניות הכשרת המורים הערבים בישראל: תמונת מצב ואתגרים מרכזיים.

נצרת

כתוב בעיתון – גיליון 2

**לא רק מדעי הרוח עפים ברוח - על טרגדיית הבנאליות
של הניכור בעידן המהפכה הדיגיטלית
ליאת כהן**

"שוק העבודה המשתנה", זה אחד המושגים שהוכנסו לשיח בשנים האחרונות ודומה שביתר שאת במהלך וכתוצאה ממשבר הקורונה. העולם, כך נדמה, מצוי בעיצומה של המהפכה הדיגיטלית ובנסיבות של תהליכי דיגיטציה, טכנולוגיזציה ואוטומטיזציה שוק העבודה המוכר לנו הולך ומשתנה, עד כי רבים העריכו כי רבים מהמקצועות המוכרים לנו כיום ילכו וייעלמו ורבים עוד יותר ישתנו עד לבלי הכר, עד כי כל שיוותר בינם ובין צורתם העתידית הוא שיתוף השם לבדו. לפיכך, המלצתם של מומחי תעסוקה, למדינות כמו לאזרחהן, היא לחזק כישורים ומיומנויות דיגיטליים, כישורי שפה, חשיבה כמותית וסיגול תהליכי למידה לאורך החיים (Life Long Learning) כחלק מההיערכות לשוק העבודה "העתיד", שלמעשה בעולם שלאחר הקורונה הוא כבר שוק העבודה העכשווי.

במהלך משבר הקורונה ובצילם של סגרים שאיימו על כלכלות רבות בעולם, נאצלו מעסיקות רבות לעבור למתכונת עבודה מרחוק, אדפטציה שנדמתה הייתה ככורח הישרדותי של המעסיקות אך לימים, ואולי אף תוך ימים, התגלתה כאדפטציה של כוחות השוק כולם – מעסיקות כעובדות. כיום, שאלת העבודה מהבית מזה ושאלת הכישורים הדיגיטליים מזה הפכו מיתרון יחסי לתנאי הכרחי – העובדים הפוטנציאליים מבקשים להם עוד ועוד חירויות וגמישות במקום העבודה, שעה שהפרופיל המקצועי שמחפשות המעסיקות מניח את הכישורים הדיגיטליים, חשיבה כמותית וכישורי השפה (בדגש על אנגלית) כדרישות יסוד מהעובד הפוטנציאלי. אלו פניו של שוק העבודה העתיד, שכאמור הוא שוק העבודה העכשווי – דיגיטלי, כמותי, גמיש ופרקטי. עד כמה פרקטי? עד כדי כך שאפילו המקצועות המדעיים הדיגיטליים המוכרים לנו עד כה כמדעי המחשב, הנדסת תוכנה ופיזיקה אלגוריתמית שוב לא יהיו שער הכניסה היחיד והמועדף להיטק, אלא לימודים קונקרטיים יותר כלימוד תכנה מסוימת או הכשרה מאוד ספציפית שתאפשר לדורש העבודה להשתלב בשוק ההייטק (לדוג' לימודי UX, UI, QA וכיוצא בכך). לא הכורח לבדו מושך עובדים כמו דורשי עבודה לחתור להשתלבות בכלכלת העתיד/ההווה החדש, אלא גם פיתוי התמורה הקורץ – אך באחרונה פורסמו נתוני השכר בתעשיית ההייטק הישראלית, שהשכר החציוני בה גבוה כפי שלושה מהשכר הממוצע במשק הישראלי כולו.

כך או כך, שוק העבודה מצוי בעיצומה של מהפכה שדומה שלא תהיה זו מן המופרזות להעריך כי עתידה עוד לפניו. בנסיבות שכאלה, בהן גם הפך הלימוד למוכוון מעשה, מקומם הדל של אנשי האשכולות, שביקשו להקדיש חייהם לעיון ולדעת, רק יוסיף להתדלדל. כמה הם שיבחרו להקדיש את מיטב שנות ההכשרה שלהם לטובת לימודי עיון בעולם בו "הסגולה הטובה" של מקצוע היא מידת היכולת לתרגמו למשרה ולא פחות מכך פוטנציאל ההשתכרות של אותה המשרה. מה לו כי יבחר ללמוד פילוסופיה? תנ"ך? ספרות? לימודים קלאסיים? ואולי גם חינוך? סוציולוגיה? מדע המדינה? ועוד כל כיוצא באלה. כל אלו, כך נדמה, גורלם כגורל העלים הנידפים ברוח שכמו איבדו מחיוניותם, שגם כך הלכה ודעכה בחלוף השנים ובהתעמק הפוסט מודרנה – מי ילך ללמוד

פילוסופיה כשיידע שלא רק שלא יקבל יוקרת מעמד גם לא יקבל יוקרה של סטטוס? מי ילך ללמוד חינוך, שעה שיוכל ללמוד QA, עם משכורת הגבוהה כפי שניים או שלושה והכשרה הקצרה בכפי ארבעה או שישה?

***

המהפכה הנוכחית עוד בחיתוליה, ואף כי גוברת הכתיבה אודותיה, עושה רושם שטרם הותירה הרושם הנדרש בחוגים הרלבנטיים – ממשלתיים כאקדמיים. מנגד, את השפעת המהפכה הגדולה הקודמת שבשוק העבודה, המהפכה התעשייתית, על החיים האנושיים רבים ורבות ניתחו וחקרו, דומה ששניים מהקולות הבולטים והקולניים, במחקר הזה היו קארל מרקס ופרידריך אנגלס. גישתם העמידה עדשה קונספטואלית, לפיה העולם נתון במלחמת מעמדות בה יש האוחזים במשאבים ויש המודרים מהם, מנוצלים ומדוכאים. הם שטענו כי האדם המנוצל אינו מורד במנוצלו משום שאינו מבין שהוא מנוצל, ומדוע? על שום התודעה הכוזבת בה הוא שרוי כתוצאה מפעולת זרועות התמנון של בניין העל שנועד להמשיך ולשמר את ההגמוניה של המנוצלים. כל תפיסה שיש בה כדי לאחד (חלילה, כמובן) בין המעמדות "הניצים" היא **בהכרח** תודעה כוזבת, אופיום שנועד לסימום המנוצלים מלראות את מר שעבודם על ידי הבורגנות הפריווילגית וממילא לאפשר את המשך הדיכוי – יהיו הדת או הלאום, אלו מבנים תודעתיים כוזבים ודכאניים.

בבסיס תזת המניפסט, שלפחות אחד מהוגיה נתפס כאחד מהקלסיקונים של הסוציולוגיה, נתונה הנחת המטריאליזם הדיאלקטי הטוענת כי הכוח המארגן לכל הוא האופן בו המשאבים מחולקים – היא הקובעת את התודעה, יחסי הכוח, מלחמות העמים, את המעמדות, וכמאמר בן-בג: "הפוך בה והפוך בה, דכולה בה" (אבות, ה', כ"ב). האופן בו מחולקים המשאבים מוצדק על ידי בניין העל, אותם מוסדות מעצבי תודעה שתכליתם להטיל אופיום על תודעת המנוצלים כדת, לאום, תרבות, תקשורת וכו'. עם זאת, לדידם בהינתן שמדובר בתהליך דיאלקטי סופו במהפכה שתקדם את האנושות לרמת חירות ושוויון גבוהות יותר, כך היה במהפכות קודמות שהניעו את האנושות כשחלוקת המשאבים הייתה שונה וכך יהא גם בעידן התעשייתי. על בסיס הנחת המטריאליזם הדיאלקטי, טענו מרקס ואנגלס, שיבוא יום ושוב לא יסכימו לכך עד כי יתפסו את החנית והרומח ויעלו על בריקדות המפעלים הנצלניים ויתבעו את חלקם המגיע להם מכוח תרומתם לצמיחתו של השוק – ואף שיום זה בוא יבוא, מכוחה ומכורחה של דיאלקטיקה, קראו השניים אל "תגידו יום יבוא, הביאו את היום" וזעקו אי אז ב-1848 בגרון חם וניחר אי שם בניכר אירופאי קר ומנוכר, "פועלי כל העולם התאחדו!" (מרקס ואנגלס, 1999).

לאורך השנים, דומה שהנטייה הייתה להתעכב יותר על הנחת או טענת הניצול המאפיין את חוויית העבודה בעידן התעשייתי – כך במחקר, בחברה ובפוליטיקה. אך בעבודתם של מרקס ואנגלס הייתה הנחה נוספת, או תיאור נוסף לחוויית העבודה והחיים בעידן המודרני, חוויית הניכור. לדידם, אף שהכוח המניע לחיים הוא המטריאליזם אין זה אומר שהאדם אין בו "נשמה", להפך, האדם במהותו הוא יוצר, מניע את החיים בכוח יצירתו ובכך לא רק שמממש את העולם אלא מממש את עצמו, "ואדם", כידוע, "קרוב אצל עצמו". אלא, אומרים מרקס ואנגלס, בעידן המודרני בה החליפה המכונה את האדם בתהליך הייצור – אם בעבר היה זה האדם שהיה מעמיד מוצר מן המסד ועד הטפחות, בידיו הוא כמו בתבונתו וטבעו הוא, הרי שבעידן המודרני הוא פנה או הופנה לאחור נוכח פני המכונה, וכל תפקידו הוא להשתלב בנקודה מאוד ספציפית כחלק מתהליך הייצור שלא הוא

עצמו מכונן ומנהל אלא מכונה, וקם הגולם על יוצרו. האדם, שמכוח טבעו כיוצר, יצר מכונה שהרחיקה אותו מטבעו הוא – ומאדם יוצר הפך לאדם יצרני, כזה השותף בתהליך יצירתו של כסף וגם אז לא שותף מוביל או נשכר, אלא כזה הנשכר לעבודה ולא הנשכר במעות, בסיפוק וגרוע מכך שכרו בהפסדו והפסדו בהספדו על טבעו כאדם יוצר.

***

בעידן הפוסט התעשייתי, זה של שוק העבודה המשתנה – ההופך יותר דיגיטלי, טכנולוגי ואוטומטי, וככזה תובע מאיתנו להפוך ליותר דיגיטליים וטכנולוגיים, וכנראה גם לאוטומטיים. כשאנחנו מתרחקים מתהליך היצירה, אנחנו עובדים על אוטומט. אבל כשאנחנו נותנים לאלגוריתם לחשוב במקומנו, למנוע החיפוש למצוא עבורנו, לפיד להמציא לנו דעת ודעה ולאפליקציה לסגל לנו טעם מוסיקלי אנחנו בוודאי ובוודאי שעובדים על אוטומט. תהליך הניכור החל במהפכה התעשייתית, אותו זיהו מרקס ואנגלס עוד במחצית המאה שקדמה לקודמת, אך כיום עושה רושם שהפך לחלק מהחוויה האנושית של האדם הפוסט מודרני, הדיגיטלי זה האנוס להשתנות נוכח שינוי השוק, אחרת שוב לא יהיה רלבנטי.

"בסוף", כתב המשורר ההוא, "מתרגלים להכל" – בעידן הדיגיטלי התרגלנו לניכור עד כדי כך שהנמכנו שלא לומר איבדנו ציפיות משוק העבודה. העובדה היא שאנחנו מנוכרים לתהליך העבודה שלנו ומחפשים אחר מימוש עצמי במחוזות אחרים שאינם בעבודה – כחוגי מקרמה, יוגה, פילטיס, שירה בציבור, תפילה, סדנה במדבר, חקר גבולות הטאבו שלנו, מדיטציה ושאר ירוקים, חוקיים ושאינם – כי העבודה, כך כמו ברור לנו, נועדה למלא את כיסנו כדי תאוותינו (כי רבות ויקרות), אלא שנוכח אוברדרפטים הולכים ותופחים, שהפכו בישראל לחלק כמעט אינטגרלי מתעודת הזהות של הישראלי הממוצע, צרכים ותאוות אלו רק הולכים וגדלים וכולנו בלופ אינסופי של שאיפה להגדלת שכר ומכלכלים צעדינו נוכח כדאיותה של כלכלה. האינטרס הקטן שלנו פוגש את האינטרס 'שלהם' וביחס סימביוטי לא שוויוני אנחנו מוסיפים לתחזק את מוסרותיה של הכלכלה כמו את מוסרותיה של חוויית הניכור, אלא שמוסרות אלו לא מאפשרות לנו לנווט, אלא מאפשרות לנווט אותנו.

***

חומרתה של ההתרגלות היא תוצאתה, הפיכת הניכור לדבר שבשגרה, בנאליות, וזו הטררגדיה בעידן הפוסט תעשייתי, הדיגיטלי – זה הפך לכל כך 'נורמאלי' לא למצוא סיפוק בעבודה, וכובד המשקל ניתן על ההספק – כמה ייצרת? כמה הרווחת?, אלו שתי שאלות המפתח, האחת מעניינת את המעסיק ורעותה את המועסק. בנסיבות חיים שכאלה, שוב אין מקום לדבר על מקומה של הרוח, כי אין לה מקום. שוב אין מקום לדבר על ניכור, כי הפך לבנאלי, חלק מהותי מחוויית החיים של האדם המודרני ועל אחת כמה וכמה האדם הפוסט מודרני, אינטגרלי. שוב אין טעם לדבר על מדעי הרוח, החינוך, החברה? ימים יגידו, שמא כבר מגידים.

דומה כי מהות הטררגדיה של החיים בעידננו הוא עובדת היותו עידן של פוסט - פוסט-מאבקים, פוסט-רפלקסיה, פוסט-כאב, פוסט-מהות, וכשאיין מהות, אין כאב, וכשאיין כאב, אין רפלקסיה, וכשאיין רפלקסיה אין מאבקים, וכשאיין מאבקים אז סימן שהכל בנאלי, וזו הטררגדיה – הכל, לא רק מדעי הרוח, כעלים נידפים ברוח, רוחה של מהפכת הפוסט, המהפכה הדיגיטלית.

לא על מדעי הרוח עלינו להיות בוכיים, ובהחלט שעלינו להיות בוכיים עליהם, אך עלינו להיות בוכיים על טרגדיית הבנליזציה של הניכור לטבעו של אדם – כיוצר, כרוח, כנשמה. על אלה אני בוכייה, על הבנאליות של הניכור. הדיגיטציה שגזרה ספציאליזציה שכפתה עלינו פציאליס, שיתוק פנים, שיתוק מבפנים. בנאלי. טרגי. כעלים נידפים ברוח.

***

אינני מחנכת וגם לא אשת מדיניות ציבורית, אני אשת עסקים שבמהותה מתעדכנת ומעדכנת כפי רוחם של שינויים. אך כאם לעתיד, לא הקרוב אך המקווה, אני בהחלט מודאגת – לאיזה עולם ייוולדו ילדיי, עולם של פוסט? של רוח הנדפפת ברוח? של חברה הסופגת חבורה אחר חבורה? של אלגוריתם ההופך לאורקל ומצפן של תנועת מידע, של תנועת מדע, של קוד, מוסר ואתיקה? אין בשורות בשורותיי, גם לא ביניהן. אלו שורות כאב, דאגה וטרדה על רוח שהייתה ואפשר שאיננה. על חברה מוכת חבורה. על אדם שאז הוחלף במכונה וכעת באלגוריתם. אדם כמו להד"מ, ולא רק מדעי הרוח עפים ברוח – אפשר שכולם כעלים נידפים, נהדפים, פני רוחו של הזמן.

מקורות:

מרקס, ק. ואנגלס, פ. (1999): "המניפסט הקומוניסטי", בתוך: בנימין כהן (עורך), "המניפסט הקומוניסטי במבחן הזמן". תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 37-64.

כתוב בעיתון – גיליון 2

מהם הקשיים במערכת החינוך היום?

גל יעקב

מערכת החינוך כיום בישראל היא אתגר מורכב ולא פשוט עבור אנשי חינוך רבים. ככל שהטכנולוגיה מתקדמת והדורות הצעירים נחשפים ליותר ויותר תכנים שליליים העבודה של אנשי החינוך הולכת ונעשית יותר ויותר קשה ומאתגרת כי הדורות הגדלים לא מקבלים את החינוך ואת הערכים שהדורות הקודמים להם קיבלו כי כל מה שמעסיק אותם זה רק להיות הכי נחשבים ומקובלים בחברה. בהיותי תלמידה בבית הספר, אני וחבריי לכיתה היינו מסתכלים על המורים שלנו בהערצה. היינו רוכשים להם כבוד רב, מעריכים אותם ולומדים מהם המון, ולא היה עולה על דעתנו להתחצף או לזלזל בהם.

אמנם סיימתי ללמוד בשנת 2016 ועברו כמעט 7 שנים אך לא ניתן להתעלם מהעובדה שהמצב רק הולך ומחמיר עם השנים שחולפות. בתפקיד שלי בצבא הייתי מגיעה לבתי ספר מטעם לשכת הגיוס על מנת לעזור לתלמידים המיועדים לשירות צבאי להשלים את כל ההליכים הנדרשים על מנת להשתבץ לתפקידים שמתאימים להם בהתחשב בנתונים שלהם לאחר הצו הראשון, ורק לאחר שהם קיבלו תאריך גיוס סופי ותפקיד סופי העבודה שלי איתם הייתה מגיעה לסיומה. הייתי נמצאת רוב שעות היום בבית הספר והייתי רואה איך התלמידים מתייחסים למורים שלהם וכל פעם מחדש הייתי בהלם כמה המצב הולך ונהיה קשה.

לפעמים עלתה בי השאלה- האם המורים הם אלו האשמים ביחס התלמידים כלפיהם או שזה פשוט הדור של היום שאיבד את התמימות ונחשף מגיל צעיר לכל תרחיש אפשרי ומרשה לעצמו להתנהג איך שבא לו? מגיל קטן ידעתי שארצה לעסוק בחינוך וארצה להיות מורה אך כל פעם שאני נחשפת ליותר ויותר מקרים בבתי הספר, וצופה בכתבות בחדשות שמורים רבים פשוט נוטשים את מערכת החינוך עולות בי המון חששות וספקות לגבי המקצוע בו בחרתי לעסוק. אני לא אשקר, אני באמת חוששת שלא אצליח להחזיק כיתה ושהתלמידים לא יתנו לי כבוד. הפחד הכי גדול שלי זה שארצה לעזוב את המקצוע שלי בגלל שאחווה תחושת תסכול בגלל התלמידים היום.

הרשתות החברתיות היום חלק בלתי נפרד מחיינו ומחיי הדור הצעיר בפרט. לפעמים אני מדפדפת ברשתות ורואה סרטונים שתלמידים מעלים של המורים שלהם במהלך השיעור ומבזים ומשפילים אותם. איפה פעם דבר כזה היה נשמע? זה לא היה עולה אפילו על הדעת לעשות דבר כזה. לאן נעלם הכבוד וההערכה כלפי אנשי החינוך? הכול מתחיל ונגמר בחינוך של הדור הצעיר ומה הם לומדים ורוכשים בבתי הספר ומה הם רואים בבית!

מה בעצם אנחנו בתור אנשי חינוך צריכים לעשות כדי שנטפח תרבות של כבוד הדדי? אין ספק שללמוד זה דבר חשוב מאוד וכל התלמידים מגיעים לבית הספר על מנת לרכוש השכלה, אבל חשוב לא פחות זה למידת ערכים. אני הייתי מציעה למערכת החינוך להוסיף שיעורים העוסקים בקבלת האחר, בכבוד האדם, בלמידת דרך ארץ. להיות בן אדם עם ערכים ועקרונות זה הרבה יותר חשוב מלהיות משכיל. רק כאשר התלמידים שלנו יגיעו לבית הספר ויעברו שיעורים מהסוג

הזה אז נוכל להוביל לשינוי ויגדל פה דור ערכי המקבל את השונה ממנו ולומד לחיות בשיתוף ואחוה.

החלום הכי גדול שלי שאסיים את התואר ואקבל כיתה ללמד היא שהתלמידים שלי יכבדו אותי מתוך הנחה שצריך לכבד כל אדם באשר הוא ולא כי אני המורה שלהם. אני חושבת שהכול מתחיל ונגמר בחינוך, ואנחנו אנשי החינוך לעתיד מחויבים לעשות הכול על מנת לגדל פה דור ערכי שבראשו ערך כבוד האדם. ללכת ללמוד חינוך ולעסוק בזה צריך לדעת שאתה חי ונושם את זה כל יום כל היום גם אחרי שעות הפעילות. זה לקבל לידיים תלמידים צעירים ולהקנות להם ידע וערכים לחיים והמקצוע הזה הוא ללא ספק שליחות.

לא כל אחד יכול ללכת ולעסוק במקצוע כזה, צריך להיות בן אדם חזק נפשית ולקחת בחשבון שיכול להיות שלא תמיד יתנהגו אליך כפי שאתה רוצה שיתנהגו אליך. בסופו של דבר המטרה של כל אנשי החינוך היא לחנך את התלמידים בדרך הראויה והטובה ביותר ושהתלמידים שלנו יגיעו להישגים הכי גבוהים בכל התחומים. מי ייתן ואנחנו המורים לעתיד נצליח ליצור פה את השינוי העצום הזה שכל כך מייחלים לו במערכת החינוך.

לסיכום, אני חושבת שצריך לשנות את כל המבנה הבית ספרי מא' עד ת'. נתחיל ממערכי הלימוד-להכניס למערכת השעות שיעורים ערכיים ופעילויות כיתתיות שבראשן הקניית ערכים, מוסר ודרך לחיים. אני גם אוסיף ואומר שמערכת החינוך ואנשי החינוך צריכים לשנות את הגישה שלהם כלפי התלמידים ולהבין שעומד מולם דור מורכב ולא פשוט בכלל ואם אנחנו נתייחס אליהם בגובה העיניים וניתן להם הרגשה שכולנו שווים ואין את הדיסטנס בין המורה לתלמיד אז אולי גם הגישה של התלמידים תשתנה. להיות מחנך כיום במדינת ישראל זה דבר לא קל, אבל מערכת החינוך חייבת לשנות דברים רבים על מנת ליצור רפורמה משמעותית בחינוך. חשוב לזכור- מורים ותלמידים שווים אחד לשני והכבוד צריך להיות הדדי. מי שיתן כבוד יקבל כבוד ולהפך. אני מציעה לכל מי שלא מרגיש בשל מספיק למקצוע הזה פשוט לפרוש, מערכת החינוך זקוקה למורים דעתניים הדוגלים בחופש הביטוי ושיח פתוח עם התלמידים, ולא כאלה המפחדים להתמודד איתם ולעזור להם. כאשר אנחנו בתור אנשי חינוך נתייחס לתלמידים שלנו כמו אל הילדים שלנו אין סיבה שלא נקבל את אותו היחס בחזרה.

"מה שבאמת עושה את המורה הוא אהבה לילד האנושי; שכן זוהי אהבה שהופכת את החובה החברתית של המחנך לתודעה גבוהה יותר של שליחות". (מריה מונטסורי)

כתוב בעיתון – גיליון 2

תהליך ההכשרה במכללת אורנים

ליאת שרית רביבו

הכשרת עובדי הוראה וחינוך בישראל כיום נעשית על פי ההנחיות שניתנות על ידי הנהלת משרד החינוך. ההכשרה מתבצעת במכללות לחינוך ובבתי ספר להכשרת מורים באוניברסיטאות. משרד החינוך הוא הגוף אשר אחראי על התכנון, התקצוב והבקרה של המכללות והוא זה שגם מעניק להן את תעודות ההוראה והרישוי. תהליך ההכשרה אורך כארבע שנים ומחולק למעשה למספר שלבים. בשלב הראשון מוקנה לסטודנטים להוראה ידע ומיומנויות הקשורות בהוראה. השלב השני כולל התנסות מעשית בהוראה שמתרחשת כבר במהלך הלימודים לתואר ונמשכת עד לתקופת הסטאז', בה מסיים הסטודנט את לימודיו וחובותיו האקדמיות.

על מנת לעמוד כנדרש על האופן שבו תהליך ההכשרה הולם את המתרחש במרחב הבית ספרי אתיחס למספר גורמים. הראשון הוא האופן שבו תהליך ההכשרה על כל מרכיביו נתפס כמיטיב ורלוונטי עבור סטודנטים להוראה והשני יתייחס לשאלה האם תהליך הכשרה תואם את הדרישות בשטח. ביססתי את תשובתי על ראיונות שקיימתי ביחד עם מספר סטודנטיות במסגרת תוכנית רג"ב במכללת אורנים בה ראיינו מספר מנהלי בתי ספר וכך גם על ראיונות שקיימתי באופן עצמאי עם מספר סטודנטים מתוכניות הכשרה שונות (על יסודי, יסודי וחינוך מיוחד). בתשובתי אתיחס בקצרה גם לרפורמה החדשה שעתידה להיכנס משנת הלימודים הבאה ואעלה את תחושותיהם של הסטודנטים להוראה בעקבות כך. עיקר הדיון יעסוק בתהליך ההכשרה ולא בדעותיהם של הסטודנטים ביחס לרפורמה.

בשנים האחרונות ניכר כי חלו שינויים בתוכניות ההכשרה למורים בעקבות שינויים שחלו בבתי הספר. דוגמא מובהקת לכך היא תקופת הקורונה שהובילה את משרד החינוך לבצע מספר שינויים בתהליך ההכשרה המעשית שמתרחש בבתי הספר, אולם לא ניכר כי חלו שינויים רבים בתהליך ההכשרה העיונית שמתקיימת במכללה, התואמת שינויים אלו. תוכניות ההדרכה עצמן צמחו מתוך תיאוריות שונות ומגוונות והן עוסקות בתכנים ובמיומנויות הוראה הנדרשות למורי העתיד. מתוך העולה במרבית הראיונות שביצעתי עם סטודנטים מתוכניות שונות, ניכר שמרבית הסטודנטים העידו כי קיים דיסוננס בין החומר התיאורטי הנלמד במסגרת המכללה לבין המתרחש בפועל. כלומר, במילים אחרות מרבית הסטודנטים חשו שהתכנים שמועברים במסגרת העיונית לא תורמים להם במסגרת המעשית. אחריג את הסטודנטים מתוכנית ההכשרה ליסודי שהעידו אפוא שהתכנים שנלמדים דווקא רלוונטיים ומסייעים להם. אולם, גם סטודנטים אלו הרגישו שיש שינויים שיש לבצע בקורסים אלו וכך גם שקיימים תכנים חשובים נוספים שיש לעסוק בהם, שלא מקבלים ביטוי במסגרת הקיימת.

באחד הראיונות סטודנטית התייחסה לתכנים שמועברים במכללה ואמרה בתמציתיות נקודה שעלתה במרבית הראיונות, "זה ללמד משהו אחד כשבפועל קורה משהו אחר". קיימת תחושה כללית שמוקדש זמן מרובה לנושאים שניתן להמעיט בהם או שבאותו הזמן היה ניתן לעסוק בהם

בצורה שתעזור למורה להתמודד איתם כגון: נוער בסיכון, קשיים של תלמידים, גיל ההתבגרות וכיוצא בכך. צורך עיקרי שחזר בכל הראיונות הוא התעסקות בנושאים כמו: מיניות, אובדן, בירוקרטיה, התנהלות משרד החינוך, שינויים שמתרחשים כיום, משכורות, דרג שכר, שעות שהייה, פרטני ועוד, שאין הסטודנטים מקבלים להם מענה כלל במסגרת תוכנית ההכשרה.

סטודנטים אחרים סיפרו כי הם מרגישים שמרבית המרצים שמלמדים את קורסי ההוראה אינם מודעים באמת למה שמתרחש בבית הספר כיום מאחר ועבר זמן רב מאז שהם היו מורים בעצמם, ולכן גם קיים פער משמעותי בין המצופה מתוכנית ההכשרה למה שקורה בשטח.

נקודה מעניינת נוספת שעלתה גם היא ביחס לקורסי החינוך במכללה שהם יצרו אצל רבים תחושה מעין אידיאלית של מורה שחייב להוביל שינוי. זאת על אף שבפועל בייחוד בשנה הראשונה הדבר הוא כמעט ובלתי אפשרי. "בונים לנו חלום שעומד להתנפץ", אמרה אחת מהסטודנטיות אודות כך.

מבחינת ההתנסות המעשית ניכר כי כל הסטודנטים העידו פה אחד שהם מרגישים שתהליך החניכה לא היה טוב עבורם ושהם לא קיבלו שום הסבר על המבנה הארגוני של בית הספר או אפילו מי עומד בראשו. "אני חוויתי כניסה מאוד קשה. כבר בספטמבר הייתי לבד עם הכיתה והרגשתי שאין לי את התמיכה שאני זקוקה לה, בחלק מהמקרים כבר חשבתי לפרוש", מתארת אחת מן הסטודנטיות מתוכנית ההכשרה ליסודי. התחושות שהיא מתארת אינם מאפיינים רק אותה ועלו גם מסטודנטים נוספים. אחרים התייחסו לכך שהם מרגישים שהם עושים את העבודה השחורה של המורים מצד אחד ומהצד השני אינם זוכים למעמד של מורה הן מצד המורה המכשיר והן מצד הצוות הבית ספרי, דבר שהופך את תהליך ההתנסות המעשית לפחות משמעותי ורלוונטי עבורם.

לפני שאתייחס לדרישות המנהלים ודעותיהם אני רוצה להתייחס בקצרה גם לרפורמה שעתידה להיכנס לתוקף בשנת הלימודים הבאה ולעלות את תחושותיהם של הסטודנטים בעקבות כך. במסגרת הרפורמה שהתקבלה עתידות להתבטל בחינות הבגרות החיצוניות במקצועות היסטוריה, ספרות, תנ"ך ואזרחות. שרת החינוך, ד"ר יפעת שאשא ביטון, אמרה במסיבת עיתונאים: "העולם של היום משתנה בקצב מהיר ושיטת הלימוד חייבת להתאים את עצמה גם בבגרות. אנחנו משנים את הדרך כדי לתת לתלמידים את ההזדמנות להפסיק לשנן, ובאמת להתעניין, כדי שהמורשת והרוח הישראלית תהיינה זכורות ואהובות על ידי התלמידים", אמרה שרת החינוך. "אנחנו משנים את הדרך כדי לחזק את הצוותים החינוכיים ולאפשר להם ללמד בדרכים רבות ומגוונות ולהגשים את חזונם. הגיע הזמן להתאים את מערכת החינוך ושיטת הלימוד לעידן החדש" הוסיפה השרה.

ההחלטה הזו התקבלה בצורה חיובית בקרב תלמידי בית הספר אולם לא כך היה בקרב המורים והסטודנטים להוראה. המורים רואים בכך פגיעה במקצועות ההומניים ובציבור המורים והסטודנטים רואים בכך עוד קש שעתיד לשבור את גב הגמל ולהוביל רבים לפרוש מלימודי ההוראה. חשוב לציין שהסטודנטים במכללה מעלים צורך ממשי לקיים שיח בנושא שכולו לוט בערפל. מהרגע שהתחילו לדבר על הרפורמה לא התקיים ולו שיח אחד בנושא בשטח המכללה. עובדה זו מדגישה את חוסר האונים שנמצאים בו הסטודנטים שאינם יודעים אל מול מה הם באים ומחדדת את כך שקיים מעין חזון אוטופי בכל מה שקשור לעתיד ההוראה בישראל, אולם הוא לא

תואם את תהליך ההכשרה בפועל. השינוי באופן ההערכה חייב להשתנות ועל כך אין שום עוררין, אולם שינוי זה חייב להיות ריאלי ולהיות מיושם כבר במכללות ההוראה.

לאחר שסקרתי את דעות הסטודנטים, בחלק זה אתייחס לראיונות שערכתי בשיתוף פעולה עם מספר סטודנטיות מתוכנית רג"ב ואעלה מהי תפיסת מנהלי בית הספר ביחס לתוכנית ההכשרה, מהן התכונות החשובות שיהיו למורים חדשים, ואתאר מה נחשבת הכשרה אידיאלית עבורם.

מתוך שיח עם מספר מנהלי בתי ספר מאזורים שונים ניכר כי התוכניות להכשרת מורים הקיימות אינן נותנות מענה לצורכי השטח ולמעשה מאבדות את הרלוונטיות שלהן. פערים עיקריים שעלו בשיח עמם הוא פער באופן הלמידה באקדמיה לעומת הלמידה שמתקיימת במרחב הבית ספרי וחוסר במיומנויות הקשורות בעבודת צוות.

חלקם אף העלו את הנקודה כי לדידם הפער נובע בחוסר התאמה של סטודנטים מסוימים למקצוע בשל תנאי קבלה נוחים שמאפשרים כמעט לכל אדם לפנות למקצוע ההוראה. חלק מהם טענו כי יש לקבוע סף קבלה שימייך את הטובים ביותר להוראה. הם הוסיפו כי תכונות חשובות שיהיו למורה חדש הן: דיפרנציאליות, גיוון בהוראה, הבנה והכלה של עולמו הרגשי של הילד, ניהול כיתה, שיתוף פעולה עם הצוות חינוכי, מודעות עצמית, לקיחת יוזמה ואחריות, אינטליגנציה ויצירתיות.

הם אף מפרטים שבוגר אידיאלי מבחינתם הוא אדם יצירתי, עם יכולת לעבוד בצוות, בעל חוסן נפשי, בעל יכולת השפעה, ערכי ולא פחות חשוב בעל רצון ללמוד ולהתפתח. ראי לכך, הכשרה אידיאלית נתפסת כהכשרה שמתייחסת לדיפרנציאליות, לפיתוח זהות מקצועית וחינוכית, ליכולת ללמד מגוון של תלמידים, לזהות את הקשיים שלהם ועוסקת גם באופן שבו יש ליצור תקשורת עם הוריהם.

לאור כל העולה הן מתפיסת הסטודנטים ביחס לתוכנית ההכשרה והן ביחס לתפיסת המנהלים ניכר שיש צורך בשינוי מהותי באופן ההוראה במכללה. שינוי זה כולל חשיפה לתכנים שאינם עסקו בהם עד כה באורנים או שעוסקים בהם רק במסגרת תוכניות ייחודיות, כגון: דיפרנציאליות, מיניות, אובדן, בירוקרטיה, תקשורת מול הורים, חדשנות, יצירתיות ועוד נוספים וכך גם התנסות בתכנים אלו בפועל ולא רק באופן עיוני. כמו כן, הוא כולל חשיפה לשיטות הערכה שונות וכן גם לפדגוגיות חינוכיות מגוונות המתאימות לצרכי למידה שונים הנדרשים במאה הנוכחית וכך גם את יישומן בקרב מרצי המכללה, שרובם אינם מלמדים או מעריכים באופן התואם את הנלמד בקורסי החינוך או את הדרישות בשטח. כל עוד לא יתקיימו שינויים מהותיים אלו, ניכר שהסטטיסטיקה שמצביעה על נשירה בקרב מורים בשנותיהם הראשונות רק תלך ותגדל.

מקורות

הכשרה אקדמית להוראה. משרד החינוך.

https://mosdot.education.gov.il/content/post_high_school/teacher-training

דביר, נ' (אפריל 2022). "משרד החינוך הציג את רפורמת הבגרויות, המורים מוחים: לא הסכמנו לתוכנית". ישראל היום. <https://www.israelhayom.co.il/news/education/article/10361457>

כתוב בעיתון – גיליון 2

מקומו של החינוך בחיי

לירן מזרחי

מראות עיניי, החינוך הוא אחד התחומים החשובים והמשמעותיים ביותר בחייו של האדם. החינוך מעצב את אישיותו של האדם ולו השפעה ארוכת טווח על התפתחותו האישית והחברתית של הפרט. אחת הסיבות המרכזיות שבגינן בחרתי ללכת וללמוד חינוך היא השליחות שאני רואה במקצוע והסיפוק שבעיני לא ניתן לקבל בשום מקום עיסוק אחר. לכל ילד מגיע שיהיו בחייו אנשי חינוך מקצועיים, שרואים בו פוטנציאל להצלחה, שביכולתם להוביל אותו להיות אדם בעל ערכים טובים.

בהיותי תלמידה, פעמים רבות עברה בי המחשבה, כיצד אני הייתי מתנהגת בסיטואציות מסוימות. מצאתי את עצמי לא מעט פעמים תוהה מהו המניע הפנימי של אנשי החינוך? האם כולם עושים זאת מתוך אהבה ורצון לשינוי? או שמה ישנם מורים שלהם ישנה מטרה אחרת?

בשנים האחרונות מקום החינוך בישראל הולך ומתערער. מורים רבים נאלצים לסיים את תפקידם מסיבות מגוונות ובפרט בשל שיקולים כלכליים. שכר המורים בארץ מועט מאוד, ולא תואם את עבודת הקודש שהם עושים. עבודתם של המורים לא מתחילה ונגמרת במספר שיעורים של ארבעים וחמש דקות ביום. בכל שיעור מושקעת מחשבה רבה וכתובת מערך, בין היתר על המורים לבנות מבחנים, לבדוק אותם, לבדוק עבודות ועוד. חלק בלתי נפרד מהלימודים עצמם הוא היחס האישי שעל המורה לפתח עם תלמידיו ולא פחות חשוב עם הוריהם של התלמידים.

הנתונים אכן מדאיגים מאוד. אחד מכל ארבעה מורים מתפטר לאחר חמש שנים. נתון זה מעורר בי חששות מרובים בתור סטודנטית לחינוך. כמו כן, אני נמצאת בין סטודנטים רבים שהשיח סביב אחוזי הנשירה בתקופה האחרונה מערער את מקומם ומעורר בהם לבטים.

מורים משקיעים את כל כולם במקצוע ובתמורה, פעמים רבות זוכים ליחס מזלזל מצד התלמידים. מהיכרותי עם מורים רבים אני יודעת שישנו קשר ישיר בין היחס של התלמידים למורים שלהם לבין האופן שבו הורי התלמיד רואים את החינוך ככלל והמורים בפרט. החינוך מתחיל מהבית. על ההורים להיות מעורבים בחינוך ילדיהם וכן חלה עליהם החובה לתת את הקרדיט והגב שמגיע לאנשי החינוך. הורה שלא יציב גבולות לילדיו בבית, יגרום לילדיו להגיע למסגרות החינוך חסר גבולות וירגיש שאינו מחויב ורתום למערכת.

אסכם את דבריי, ואומר שלמרות כל החששות שעולים בי סביב התערעורת מקומו של החינוך בישראל, אני רואה לנגד עיני את המטרה הנעלה שבזכותה אני קמה בבוקר ובוחרת במקצוע כל יום מחדש.

כתוב בעיתון – גיליון 2

חינוך מאהבה

איתן כץ

כשנכנסתי למשרה החינוכית הראשונה בחיי אחד המשפטים הראשונים ששמעתי מקודמתי בתפקיד היה שאני לא כאן כדי לאהוב אותם או כדי שהם יאהבו אותי. מהרגע הראשון, לא התחברתי לגישה הזאת באופן אוטומטי שנובע מהאישיות שלי. אבל עם השנים, בניתי את הגישה החינוכית שלי בצורה ההפוכה לגמרי. הבסיס לקשר חינוכי הוא אהבה והערכה. עליך ללמוד כיצד לגרום לאהוב את כל חניכך גם כשדבר זה אינו בא בקלות ואני מאמין שרק ככה תוכל באמת להעניק להם את הטוב ביותר שתוכל בעבורם. גם האהבה שלהם כלפיך היא מהותית להשגת המטרה החינוכית, בוודאי שאתה נמצא בעמדה חינוכית שבקשר ישיר עם החניכים. חשוב מאוד להבדיל בכך שהאהבה ההדדית אינה המטרה בפני עצמה, שכן המטרה היא החניך שבקצה, אך אותה אהבה היא כלי בסיסי ומהותי להשגת המטרה.

אחד הספרים שהשפיעו דווקא על הדמות החינוכית שלי הוא ספרו הידוע של א. פרום, "אמנות האהבה" (1956). פרום טוען כי אהבה היא דבר שניתן לרכוש וללמוד ושאינה מגיעה באופן טבעי בהכרח בפגישה הראשונה בין שני אנשים. מובן שפרום אינו מדבר על אהבה בין שני אנשים המעוניינים לנהל מערכת יחסים רומנטית, אלא גם על אהבה בין משפחה, חברים, ידידים ומכרים. עלינו ללמוד מה אנו אוהבים באדם, כיצד אנו מתחברים אליו ומה הן נק' ההשקה שלנו. אלו דברים מדויקים ביותר גם ביחסי מחנך ומתחנך. על המחנך למצוא את תחומי השיח המשותף, להבין לעומק מה מעניין את הנער ובמה הוא עוסק ובכך לגרום לחיבור אישי מעמיק ואוהב. פעמים רבות זהו תהליך שלוקח זמן, אין המחנך צריך לזייף את אהבתו לתלמידיו לעולם, אבל עליו לעשות כל שביכולתו על מנת לאהוב אותם באופן כנה, גם אם אין זו אהבה טבעית וראשונית. זהו תהליך שיכול להסתיים כבר במהלך הפגישה הראשונה, אבל גם יכול להימשך חודשים ארוכים בהם אסור לדמות המחנכת לוותר על האהבה ההדדית בין הצדדים.

אותה אהבה עלולה לעיתים להזיק לתהליך החינוכי של נערים ויש לדייק את הסכנות שבתפיסת החינוך מאהבה. איני מדבר כמובן על יחסים רומנטיים שהם מחוץ לתחום באופן מובהק ומוחלט, לא על כך מדברת התפיסה החינוכית של חינוך מאהבה. האהבה עלולה לפגוע בתפיסות החינוכיות בשני אופנים חשובים ומהותיים לדמות המחנכת. הפגיעה הראשונה היא בשרטוט הגבולות ויצירת תגובות חינוכיות כשחוצים אותם. הנטייה של בני נוער רבים הם להלך במחוזות האפורים של אותם גבולות של המסגרות השונות, כשחוצים אותם – נזקקת תגובה חינוכית מותאמת. לעיתים, האהבה והאמפתיה של המחנך כלפי אותו נער שחצה את הגבול עלולה לרכז או להקל עליהם עקב רצונו להיות נאהב על-ידם וכך לפגוע בתהליך החינוכי של אותו הנער. על כן, חובתו של המחנך לראות שהשאיפה להיות נאהב ומוערך על ידי תלמידיו אינה מונעת ממנו להגיב בצורה חינוכית הולמת ועליו ללמוד לנתק בין הדברים.

הפגיעה השנייה שנובעת מאותה אהבה כבר נגעתי בפסקה הראשונה – חשוב מאוד להבהיר כי אותה אהבה אינה מטרת הקשר של המחנך והמחונכים. במידה ומקדשים את האהבה ההדדית בין המחנך

לחניכיו היא עלולה להפוך את המחנך לנרקיסיסט ופופוליסט ועליו להיזהר מאוד מהמקומות הללו ויש לשים לב כי אנו עוסקים באהבה והערכה מתוך היכרות אישית עמוקה, ולא בהערצה עיוורת כלפי הדמות המחנכת. גם בתפיסה החינוכית של חינוך מאהבה, צריך להעמיד את החניכים במרכז. התהליך החינוכי שלהם הוא המטרה המרכזית לשמה הקשר הזה בכלל נולד. אסור להסתפק בכך שישנו קשר אישי חזק המבוסס על אהבה אמיתית וכנה, שכן במידה והנער אינו מפיק תועלת, אינו מתקדם באספקטים שונים בחייו ואינו לומד מהדמות המחנכת, אין איזה קשר חינוכי.

נושא החינוך מאהבה נשמע אולי מעט קלישאתי ורדוד, אך אם נכנסים לעובי הקורה של הנושא, החינוך מאהבה צריך להימצא בבסיסה של כל תפיסה חינוכית. האהבה אינה בהכרח טבעית או קלה להשגה, אך על המחנך לעבוד קשה כדי למצוא את האהבה שלו לתלמידיו השונים. בוודאי שנאהב בדרך ובצורה שונות כל תלמיד, ואין ספק כי לא נאהב את כולם במידה שווה. יש שיטענו כי לאהוב את חניכך היא משימה בלתי אפשרית וכי עלינו גם ללמוד לחנך את אלה שאנו לא אוהבים. בכל אופן, לתפיסת החינוך מאהבה, עלינו להתאמץ לאהוב את כולם לפחות במידה מסוימת על מנת שנוכל להעביר להם את התהליך החינוכי אותו אנו מעוניינים להעביר בצורה המיטבית.

כתוב בעיתון – גיליון 2

כל מה שילד צריך זה מבוגר אחד שיאמין בו

אריאנה חייט

לא פעם ולא פעמיים שמעתי את אותן האזהרות כשסיפרתי לסובביי כי אני לומדת חינוך ועתידה להיות מורה. "אבל אין שם כסף". "זו עבודה שוחקת ולא מתגמלת". "אין במערכת החינוך לאן להתפתח". אני סבורה כי כל אחד שלומד חינוך שמע משפטים דומים. למרות כל אלו, אנחנו כאן, בחרנו במקצוע הזה מתוך אהבה, שליחות ורצון לשנות.

הגעתי לעולם החינוך בתקופת שירותי בצבא, שם שירתי כמש"קית הסברה בחיל החינוך. במסגרת תפקידי הדרכתי סיורים בירושלים ובסביבתה ולימדתי שיעורים בנושאי היסטוריה, אהבת הארץ וערכים. היה לי ברור כבר אז – החלום שלי הוא להיות מורה, לגרום לתלמידי להתאהב במקצוע ההיסטוריה כפי שאני התאהבתי בו. להפוך אותו ממקצוע אפור למקצוע צבעוני, מרתק ומהפנט. בחרתי דווקא במקצוע ההיסטוריה, מעבר לאהבה הרבה שלי אליו, בשל החוויה השלילית שהייתה לי אתו בבית הספר.

אחת הסיבות המרכזיות שבגללן פניתי אל עולם החינוך וההוראה היא השאיפה שלי לשנות את הסטיגמה והשליליות שדבקו בו במהלך השנים. מדובר בעולם מרתק ומלא בקסם, שלעיתים קרובות בתי הספר והמורים עושים לו עוול. אני רואה את עצמי כמורה להיסטוריה שמחברת בין העבר לבין ההווה, תוך רצון ללמד את ההיסטוריה דרך המשקפיים האקטואליות וחיבור של העבר עם מה שקורה היום בעולם. החלום הקטן שלי בנושא הוא לגרום לתלמידים לרצות להגיע לשיעורי ההיסטוריה, לתת להם להבין את החשיבות והמשמעות שיש בלימודי ההיסטוריה ולאפשר לתלמידים להיחשף בצורה חווייתית, מעניינת ומעשירה למסע שעברה האנושות לאורך ההיסטוריה – דרך כזו שתשאיר להם סקרנות וטעם של עוד.

המשפט שמלווה אותי עוד מימי כתיבת תלמידה בתיכון הוא המשפט שנאמר על ידי הרב קרליבך: "כל מה שילד צריך זה מבוגר אחד שיאמין בו". משפט זה מסכם את כל התפיסה החינוכית שלי. כאשר ילד מקבל את האמונה והתקווה שהוא מסוגל, הוא יוכל לקטוף כל יעד שיציב לעצמו. זו האחריות שלנו כמורים וכמחנכים. כאנשי חינוך יש לנו כוח עצום בידיים, לטוב ולרע. מורה יכול לבנות ילד ולהרים אותו לשמיים, ובו זמנית הוא יכול להרוס ולדרוס אותו. לכן, אני מאמינה שמי שמגיע לעולם החינוך אלו אנשים שצריכים להיות מונעים מתוך שליחות, תשוקה ורצון עז לשנות ולהשפיע.

במקרים רבים, המורה הוא המבוגר המשפיע ביותר על הילד מהסיבה הפשוטה, שהוא המבוגר שהוא בא אתו במגע רציף והדוק. המורה עומד מול התלמידים במשך כמה שעות במהלך יום הלימודים, יושב איתם לשיעורים פרטניים לאחר שעות בית הספר ונמצא איתם בקשר מתמיד דרך הטלפון. בתקופה האחרונה אנו עדים למלחמה המתנהלת בין המורים לבין משרד החינוך, בה המורים דורשים לקבל תוספת לשכרם על עבודתם, גיבוי מלא מההנהלה והערכה כללית על העבודה הקשה שלהם בבית הספר.

במסגרת אותו המאבק, אני נתקלת בתגובות של אנשים שמסתכלים על ההוראה כעל שמרטפות על הילדים, כאלו שמסיימים לעבוד בשעה מוקדמת ונמצאים בבית יותר מאשר בבית הספר. אותם האנשים לא רואים את המורים שיושבים בביתם בשעות הערב ובמקום לשבת עם בני משפחתם הם בודקים מבחנים, עבודות, בונים מערכי שיעור ליום הבא ומנהלים שיחות טלפון עם הורים. בלב כבד אני כותבת את המילים האלו, מקצוע ההוראה הולך ונשחק וכך גם מעמדו בחברה.

הגעתי לעולם החינוך מתוך חלום. חלום שאוכל להשפיע, לתקן, לחנך ולעשות כל דבר שיקדם וירם את תלמידי למעלה. הגעתי לכאן מתוך תשוקה אמיתית להיות משמעותית, להיות אותו המבוגר שנותן לתלמידו את האמונה בו וללכת איתו יד ביד אל ההצלחה. על אף כל רעשי הרקע, אני מאמינה בדרך שלי ואני מתכוונת להמשיך בה בלב שלם.

התפיסה החינוכית שלי מתמקדת בראיית התלמיד קודם כל כאדם. לא כציון, לא כמספר ולא כעוד דמות בכיתה. כל ילד הוא עולם ומלואו, כל אחד מתמודד עם קשיים משלו וחווה את בית הספר בצורה שונה. אני מאמינה כי דווקא המורה הוא זה שיכול להיות שם עבור התלמיד, הרבה לפני שהוא מלמד שיעורי היסטוריה או מתמטיקה. המורה נמצא שם כדמות מבוגרת, בעלת אחריות ויכולת לתמוך. אם מורה יאמר שהוא הגיע לבית הספר רק כדי ללמד את המקצוע שלו ולא כדי לחנך, הייתי מציעה לו לחפש מקצוע אחר. הוראה היא עולם לא פשוט, אך מלא סיפוק. מורה הוא קודם כל מחנך, שצריך להיות אוהב אדם ובעל רצון להשפיע ולהיות משמעותי. זוהי הדרך לגדל את הדור הבא של המדינה על מנת שיהיה דור של אנשים חושבים, מלאי רצון לשנות ולהשפיע על עתידם ובעלי ערכים ואהבת האדם באשר הוא.

כתוב בעיתון – גיליון 2

למה הלכתי ללמוד חינוך?

שחר כהן

כשהייתי ילדה לא אהבתי את הלימודים בבית הספר, היה לי מאוד קשה ללמוד. לא הייתי טובה במתמטיקה, בלשון, באנגלית ובעוד כמה מקצועות, הרגשתי שאני תמיד ליד אבל אף פעם זה לא מספיק. לפעמים זלזלו בי ולא האמינו בי כלל, הייתה לי סיטואציה בבית הספר שהמורה זלזלה לי, לא האמינה בי שאצליח ללמוד 4 יחידות באנגלית בטענה שלא אהיה מסוגלת. אני יכולה להעיד שזה הכעיס והעציב אותי מאוד. אך בזכות משפחתי לא וויתרתי והוכחתי שאני מסוגלת. הסיטואציה הייתה מאוד קשה בשבילי ואם לא היה לי את הגב של משפחתי לא בטוח הייתי עושה זאת וזה היה עושה לי נזק יותר גדול.

בנוסף למדתי בבית ספר דמוקרטי. בית ספר שמקבל, נותן לתלמיד משהו אחר ושדרך החינוך שלו היא שונה, אך הרגשתי שהמסגרת הזו לא הכי טובה בשבילי. הרגשתי יותר מידי חופש. הייתי צריכה שמישהו יבין אותי, ילך איתי יד ביד לעבר ההצלחה ולא יוותר לי ועליי.

הלכתי ללמוד הוראה כדי לשנות. לא לשנות את תוכן הלימודים, לא לשנות רפורמות גדולות, אלה לשנות את הקשר שיכול להיות בין מורה לתלמיד ולכן בחרתי להתחיל וללמוד תואר בחינוך מיוחד ואזרחות.

הגעתי ללימודים עם צפייה גדולה לשנות את מה שמפריע לי, גיליתי שזה אפשרי רק אחרי שהתחלתי ללמוד באורנים. במהלך ההתנסות שלי בשנה הראשונה ללימודים נכנסתי לבית ספר יסודי וראיתי את הקושי של המורה להיות קשובה לכולם. כל הילדים ניגשים אליה ורוצים לדבר, לשתף ולשאל ולא תמיד היה לה את הזמן שזה יתאפשר. ניגשתי אליה ושאלתי אותה האם זה קורה לך כל הזמן שאין לך זמן בשבילם? היא אמרה לי כן זה קורה אך אני בסוף מצליחה. תמיד אפשר למצוא זמן, אם זה חשוב לך הכול אפשרי!

אני מאמינה שמסגרת בית הספר זה לא מקום רק ללמוד מתמטיקה, אנגלית, לשון או אזרחות אלה גם מקום שילמד תלמידים להיות אנשים פעילים, אקטיביים, יצירתיים, טובים לאחר, בוגרים ועוד. לדעתי הדבר הכי חשוב במסגרת הזו בתור מורה לעתיד זה לראות את הילד כאדם, לדעת מה עושה אותו עובד, מה עושה אותה שמח או כועס וללכת עם החוזקות והחולשות שלו כל הדרך להצלחה.

בחרתי ללמוד אזרחות מפני שרציתי דבר ראשון להרחיב את הידע הכללי שלי בנושאים כמו היסטוריה מדינת ישראל, הדינמיקה המדינית, זכויות, חובות, אקטואליה ושיח רגיש. בנוסף לדעתי מקצוע זה יכול להוביל לשיח מעניין ומלמד מאוד בכיתה ולגרום לתלמידים לשאול שאלות, להתעניין, להתפתח כבני אדם, לפעול ולהיות אזרחים טובים יותר.

לסיכום, ה"אני מאמין שלי" בתור מורה לעתיד זה לראות את התלמיד דבר ראשון כאדם. אדם שיכול להתפתח ללמוד וללמד.

כתוב בעיתון – גיליון 2

כל ילד צריך גיבור

קורל גץ זוארץ

אחרי שנים רבות של שירות צבאי בשלל תפקידי קצונה, בחרתי להשתחרר ולאחר יומיים בדיוק התחלתי את התואר שלי בחינוך והוראה. לא היה לי צל של ספק שאלמד חינוך ואעסוק בכך. סביב עולם החינוך יש שיח רחב, חיובי ושליילי. עצוב לי לראות כיצד רבים מחבריי הסטודנטים פורשים בדרך ובחרים לפרוש מהתואר, או לחילופין לסיים את התואר אך לא לעסוק בחינוך ובהוראה כלל.

בחרתי ללמוד חינוך בעיקר מתוך מקום של השפעה על דור העתיד, של להכווין מה נכון עבורם ולהיות להם כעזר בקבלת החלטות בגיל מאוד משמעותי. איך הגעתי לתובנות אלו? בעקבות השירות הצבאי שלי בעיקר. כחלק מתפקידי הקצונה שעשיתי במהלך השירות הצבאי שלי הייתי מפקדת בקורס קצינים. בתפקיד זה נחשפתי לחיילים איכותיים מאוד, מהטובים שבדור שרוצים לתרום מעבר למערכת הצבאית המאתגרת. באחד מן הימים הייתה לי שיחה עמוקה עם "צוערת" שהדגישה בפניי כיצד המורים שליוו אותה בתיכון השפיעו עליה לטובה ולרעה כאחד. היא הוסיפה לומר כיצד המורה שתמכה בה וחיזקה אותה לסיים את הברגרות בהצלחה הובילה אותה בדרך נסתרת לא לוותר לעצמה וזו הסיבה שהיא נלחמת לסיים את קורס הקצינים. בסוף המסלול, הענקתי לאותה צוערת תעודת הצטיינות. היום היא כבר בדרגת סרן בתפקיד בכיר מאוד בחיל השלישות. לימים, חשבתי שארצה להיות בדיוק אותה המורה. זו שזוכרים אותה בחיוב וזו שהמשפטים שלה והערכים שלה ילכו קדימה עם התלמידים גם מעבר לכותלי בית הספר.

בין היתר, אני חושבת שעולם החינוך צריך לעבור שינוי מרענן בעיקר בכיתות התיכון. זו תחושה שמלווה אותי עוד מימי התיכון שלי כתלמידה. הייתי תלמידה מצטיינת, עם ממוצע בגרות גבוה. עם זאת, הרגשתי שאני יוצאת לעולם הגדול שמעבר למסגרות התומכות והמחבקות האלו, ללא שום הכנה מוקדמת. ביום הגדול שלאחר היציאה מהמסגרת הבית ספרית, הרגשתי די אבודה. בעיקר שתאריך הגיוס היה רחוק ממני והותיר אותי ללא שום הכוונה ודרך סלולה. אני תומכת באידיאולוגיה של הרפורמה החדשה להכין את התלמידים ולייצר את " מיומנויות המחר" כפי שמכנים במשרד החינוך, כמו שאילת שאלות, ניתוח מידע, עמידה מול קהל, יכולת ביטוי בעל פה ויכולת כתיבה עבודות סמינריוניות כפי שמבצעים באקדמיות. בנוסף, במחצית השנייה של כיתה י"ב עתידים הנערים לעבור " מכינה לחיים". שיעורים או קורסים שיכינו את התלמידים לחיים שאחרי בית הספר ולחיים שלאחר השחרור הצבאי. התלמידים יחשפו לקורסים של ניהול פיננסי, התנהלות בשוק העבודה הגלובלי והמשתנה וכן הלאה.

עיקרי הרפורמה הזו שצפויה להיכנס לתוקף בשנת הלימודים הבאה תבצע שינוי ניכר לאחר שנים רבות של פלטפורמה אחידה. השינוי צפוי להיות מאתגר, מורכב, ידרוש המון זמן, סבלנות ומקצועיות מאיתנו המורים. עם זאת, מדובר בשינוי מבורך שעתיד למנף את הכישרונות החבויים של התלמידים וללמד אותם כיצד לנצל זאת בחיים האמיתיים בעת היציאה מהמסגרות.

" כל ילד צריך גיבור" הרצאתה המפורסמת של פירסון בTED, השאירה אצלי תובנות רבות שילכו איתי בעיקר בשנותיי הראשונות כמורה מקצועית וכמחנכת. פירסון הדגישה כי כל אחד מן המורים

יכול לעשות שינוי מהותי לפחות אצל תלמיד אחד. בנוסף, לאורך כל ההרצאה שלה היא תמיד מציגה את החינוך בשתי פנים. מחד כיצד החינוך מאתגר, מורכב וקשה. מאידך, היא מציגה עד כמה מדובר בתפקיד בעלי משמעות ויכולת השפעה מקסימלית. הרצאה זו מציבה מראה אודות הקושי של התפקיד, פירסון לא בורחת מהמציאות ומציגה אותה אכן כפי שהיא. מנגד, היא מחדירה אופטימיות ומוטיבציה.

התובנות העיקריות שעלו לי מהרצאה זו הן כי מערכת היחסים בין המורה לתלמיד זו הדרך החשובה ביותר במלאכת החינוך ליצור חינוך יעיל ונכון עבור התלמידים. אנו כמורים צריכים להוות עבור התלמידים כמי שלא יוותר עליהם, כמי שיבין את כוחו של החיבור האנושי ומתעקש שיהפכו להכי טובים שהם יכולים. בנוסף, ההרצאה הציבה בפניי מראה שמשקפת את המציאות ומציגה את החינוך משני צדדיו. מהצד הקשה, המאתגר, הלא פשוט שבגללו רבים קמים ופורשים, אל מול הצד המספק, המשפיע, המועיל שחייב להתעלות על הכל.

אני ממליצה מאוד, מכל מורה לעתיד או מורה וותיק לצפות בהרצאה זו. מצרפת את הקישור לנוחותכם.

מקור

Pierson Rita, Every kid needs a champion (Hebsubbed), 2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=Mkx7AB1vY0>

כתוב בעיתון – גיליון 2

למה בחרתי במקצועות הלימוד אזרחות וסוציולוגיה?

גיא לוי

ובכן, בשלב בחירת מקצועי לעתיד, הבנתי כי ברצוני לעסוק בחינוך והוראה. הבחירה במקצוע נבעה מהעניין בתחום החינוך- לחנך בני נוער, לעמוד לצידם בסיטואציות שונות בחייהם, לחוות איתם את תקופת ההתבגרות וללוות אותם ולהשפיע עליהם בעת גיבוש זהותם. לכן, חיפשתי ללמוד מקצועות כך שבעת הלימוד אוכל לשלב כמה שיותר את התהליך החינוכי ולהקביל אותו לחיים האמיתיים, בכך ללמוד אותם על החיים עצמם. לאור התובנות הללו, הבחירה כבר הייתה קלה- אזרחות וסוציולוגיה.

לא למדתי סוציולוגיה בתיכון ואף לא הצטיינתי באזרחות, אך היה לי ברור כי מקצועות אלה הינם המסגרת הטובה ביותר לפיתוח זהות עצמית לתלמידים, פיתוח עמדות חברתיות בחברה שבה הם חיים, פיתוח יכולות דיון, שיח וקבלת דעת השונה. אדרבא, לאחר שהתחלתי את לימודיי במכללה, היה ברור כי לא רק אני שמתני לב לדמיון, אלא באמת יש קשר ברור בין הנושאים הללו וכאן נוכחתי לדעת כי בחרתי נכון.

מקצוע האזרחות הינו מקצוע העוסק בחינוך פוליטי ואקטואלי לאזרחות טובה ומעורבות בחיים הציבוריים במדינת ישראל כיהודית ודמוקרטית. זהו בסיס תפיסתי לכל מה שמאפשר לנו לחיות במדינתנו יחד, להתווכח זו עם זה, להשפיע על המרחב הציבורי ולהתנהל בו. במשך לימודיי במכללה גיליתי כי המקצוע בהחלט מרתק, חלק בלתי נפרד מחיינו ומשגרתנו. אני מרגישה כי המקצוע אכן מפתח את דרך הסתכלותי על הסביבה בה אני חיה, על החיים אותם אני חיה ועל עמדותיי. מצאתי עניין רב בנושאים רבים וזה בדיוק מה שארצה לגרום לתלמידי העתידיים לחוות.

מקצוע הסוציולוגיה (או איך שהוא נלמד בתיכון כמדעי החברה), עוסק בחקר החברה, הבנת התנהגות האדם בחברה ובהיבטים תרבותיים הקשורים בחיי היום-יום. החלק של הפסיכולוגיה עוסקת בהבנת עולמו של האדם היחיד, רגשותיו, מניעיו, אופן החשיבה שלו, תהליך התפתחותו, אישיותו ויחסיו עם הסובבים אותו. גם במקצוע זה הלימוד מאפשר לדון עם התלמידים על החיים עצמם, להוביל אותם לחשיבה בה הם רואים גם את הסביבה ביחס לעצמם, דבר שאינו מובן מאליו במיוחד בגיל ההתבגרות. המקצוע אכן מהווה מסגרת לשיח פתוח בכיתה, להתפתחות אישית ולהסתכלות על העולם בגישה סוציולוגית, בוגרת ושונה.

כתלמידה לשעבר שלמדה במערכת החינוך, הרגשתי שמקצוע האזרחות אינו מועבר באופן סוחף דיו, דבר שמחד מעציב אותי, אך מאידך מספק לי מטרה נעלה וייחודית. השאיפה להעביר את החומר הלימודי בדרך מעניינת ומונגשת לתלמידים בכך שאדאג לקשר באופן תמידי את הלימוד העיוני לחיי היומיום, משמע להציג ולהעלות סוגיות אקטואליות שמתקשרות לחומר הנלמד, לבקש את דעתם של בני הנוער, ליצור שיח פתוח, מעניין ומעודד בנושא ובכך להרוויח הן את רמת העניין של התלמידים והן פיתוח עמדה וחיזוק יכולת התבטאות.

אסכם בכך, שלאור האמור לעיל, המקצועות שבחרתי מאפשרים לי כמורה מחנכת להעביר חומר עם ערך מוסף לחיים. הם מהווים מסגרת בה אפשר לדון וללמוד את מה שקורה כאן ועכשיו, להביע

דעה, לגבש עמדה, ובהחלט להשפיע על דור העתיד שלנו. אני סבורה כי המקצועות הנ"ל הם מהמקצועות החשובים ביותר במיוחד בשלב התיכון בו בני הנוער מתבגרים, בונים את זהותם ועמדותיהם. אני שמחה לזכות ללמד את שני מקצועות אלו בצורה מעניינת, להיות בעמדה בה אוכל לעצב ולהשפיע על דור העתיד בפן האקטואלי, המדיני, הסביבתי והתרבותי שלנו כמדינה.

כתוב בעיתון – גיליון 2
מדוע בחרתי בתחום החינוך
קארינה דודנוב

"לכל מחנך, צריך שיהיו שתי אהבות ושלוש אמונות. אהבה לחניכים ואהבה למקצוע, אמונה בכוחותיו כמחנך, אמונה בערכים שמבקש להקנות לחניכיו, ואמונה כי יספגו את מה שמשקיע בהם" (הרב משה צבי נריה). ציטוט זה משקף בצורה הטובה ביותר את הסיבה שלי ללכת לתחום החינוך. חינוך לא מסתכם בהגעה למקום העבודה, עמידה ודיבור בכל כיתה אליה נכנסים וכך חוזר חלילה, חינוך הוא הרבה מעבר לכך.

כאשר אדם בוחר בחינוך, הוא בוחר באנשים. לא מדובר בעבודה אקראית של שירות לקוחות, מדובר בתחום הכולל בתוכו מגוון של תפקידים- הקניית ערכים, חינוך דור העתיד, הקניית ידע ועיצוב התודעה של דור ההמשך. אותו דור, יגדל להיות לחלק מאנשי המפתח העתידיים של המדינה והעולם שלנו. מדובר בתפקיד שאמנם לא מתוגמל כראוי מבחינה כלכלית, אך נותן סיפוק אישי-פנימי למי שבוחר בו, ששווה הרבה יותר בעיניי. המחנך הוא אחד מסוכני החברות הקיימים בחברה, רק שלהבדיל מסוכני חיברות אחרים, המחנך שנמצא שעות מרובות עם תלמידיו ולכן כוחו גדל והשפעתו צומחת ככל שהזמן עובר.

כאשר הגעתי ליום פתוח במכללת אורנים, לא היה לי ספק מה יהיו החוגים בהם אבחר. החוגים שאני לומדת הם היסטוריה וסוציולוגיה. האהבה, החיבור והמשיכה להיסטוריה החלו בשלהי שנת 2014, כאשר פגשתי את אותו המורה, שגרם לי להאמין בחינוך. הוא הציג לי כיצד ניתן ללמוד היסטוריה ואפילו לחבב אותה ולהתעניין בה מעבר למה שמקובל היום בחברה שלנו. היסטוריה היא לא רק עבר, תאריכים ואישים-היסטוריה היא הבסיס של כל אדם בעולם, היא חלק בלתי נפרד מהווה שלנו. תהליכים ואירועים היסטוריים השפיעו ומשפיעים עלינו עד היום, וכמובן שימשיכו להשפיע גם בעתיד.

באחד השיעורים במכללה אני זוכרת את המרצה אומרת "אתם מאמינים שאנחנו עדים להיסטוריה שמתרחשת בעולם שלנו ובעוד כמה שנים זה יהיה החומר אותו אתם תלמדו?" וכאן הבנתי- את אותה החשיבות, בזכות אותו המשפט ובזכות אותה ההתרגשות בה הוא נאמר.

הסוציולוגיה היא תורת החברה- היא עוסקת בחקר היחסים האנושיים והסביבה האנושית, בקשרים החברתיים וכן גם בגורמים וההשלכות שלהם. הסוציולוגיה היא כמו המכסה לסיר שהוא ההיסטוריה, לא רק להבין את האירועים, המקרים והעבר, אלא לדעת מה עומד בבסיס שלהם, מה המניעים ובין היתר, לדעת להבין מעט יותר טוב בני אדם כחלק מזה שהעבודה שלי בעתיד תנוע סביבם.

כאשר מסתכלים על אוכלוסיית התלמידים מדובר בקבוצה מגוונת ועשירה במרקמים חברתיים ואנושיים. כל אחד סוחב עימו את סיפור חייו, מסה של קשיים, וכן ארגז כלים אותו הוא לוקח לצידו במטרה לפתח את עצמו ולהרחיב את אותו הארגז לקראת היציאה למסע חייו. המחנך ביכולתו להיכנס אל עולמם הפנימי של תלמידיו, לכל אחד ואחת ולגרום לשינויים לכיוון טוב

ואיכותי יותר. המחנך הוא דוגמא לתלמידיו, אוזן קשבת, כתף תומכת, אדם שמקנה ערכים ומלמד את הכיתה כיחידה כינוכית אחת.

ברגע שמורה נכנס לכיתתו, כחלק מתהליך מובנה הוא נהיה דמות שנחקרת מכל כיון ותמיד חלק מתשומת הלב של תלמידיו. כל מורה יכול לקחת זאת לכיוון אותו הוא יבחר. "הדרך הנכונה לחנך בני אדם, היא להיות להם לדוגמא" (אלברט איינשטיין). וזאת המטרה המרכזית שעומדת אל מול עיניי מהרגע בו נרשמתי לתואר ראשון באורנים. כיום, הדור שנמצא בין כותלי בית הספר הוא לא אותו הדור כפי שהכרנו בעבר. מדובר בנוער שדורש, צריך ורוצה יותר מכפי שהיה בעבר, למשל בזמן היותי תלמידה. המטרה היא לחנך בני אדם להיות טובים, מעיזים, אמיצים, דעתניים יותר וכאלה שיודעים להבדיל בין הטוב לרע.

לא די לשבת בצד ולומר שהעתיד הולך לאבדון, כפי שרבים עושים בשנים האחרונות. אמנם מדובר בדור שמצריך יותר יחס ועבר שינויים רבים הקשורים לקדמה והתפתחות העולם, אך זהו דור שיש לו יותר אמצעים ויכולת לפתח, לשנות ולגדול כדי לתרום בסוף בחזרה, לתרום למערכת החינוך, ליישוב, למדינה ואפילו לעולם. "תיקון העולם משמעו תיקון החינוך" (קורצ'אק, "יומנו של פרפר")

מעבר לכל מה שברצוני לתת ותרום למערכת החינוך, חשוב לזכור תמיד כי גם המורה הוא אדם, וטבעו של האדם הוא ללמוד. אין לי כל ספק שמעבר לכל מה שיש לי להציע, לתלמידים העתידיים יהיה להציע אף יותר. "איזהו החכם- הלומד מכל אדם" (משנה, מסכת אבות פרק ד). כחלק מהתפתחותי כבת אנוש בעולם הקיים כאן, אני שואפת להמשיך ובעתיד אף ללמוד מתלמידי ולראות בהם לא רק תלמידים, אלא מורים גם כן. מורים שיכולים ללמד אותי רבות גם על עצמי, וגם על המשך החיים. כשאדם בוחר בחינוך, הוא בוחר בשינוי, בקדמה, הוא בוחר להיות חלק מעיצוב ושינוי העתיד.

כתוב בעיתון – גיליון 2

האתגר של הכשרת מורים במציאות גלובלית

משה שנר

אתגר התקשורת הגלובלית

מגפת הקורונה יצרה מציאות קשה של אטומיזציה של החברה, כל מדינה מסתגרת בעצמה, כל קהילה, כל בית משפחה. ההסגר המניעתי ניתק את רשת הקשרים החברתיים שלנו במובנם הפיזי, פגישות פנים אל פנים. כל אישה ואיש, בכל הגילאים ומכל העדות והלאומים, ספונים היו בביתם ודלתם סגורה. המציאות הזו, שטרם חזינו כמותה, העמידה בפנינו אתגרים חברתיים עצומים. איננו יודעים עדיין אילו שינויים חברתיים ומדעיים יבואו בעקבות הקורונה ומה הן משמעויותיה לוקאלית וגלובלית. עם שוך הסערה ברמה האישית, החברתית-תרבותית, הכלכלית והפוליטית, הלוקאלית והגלובלית – גראונד זירו של שנת 2020.

בהקשר הכולל הזה, אחת הזירות בה אנו מתמודדים עם מציאות הקורונה היא זירת החינוך וההשכלה בכל הגילאים ורמות הלימוד. מחקר משמעותי על היקף הפעילות המקוונת במערכות החינוך וההשכלה טרם נעשה. איננו יודעים במדויק כמה בתי ספר הצליחו לקיים פעילות לימודית, מה היה היקפה בפועל ומה היו השיגיה. יחד עם זאת, הרושם העולה מתגובות ראשוניות הוא של הצלחה חלקית. גם במערכת המכללתית שאמורה הייתה להפגין מיומנות בתחום זה, המהומה והמבוכה היו רבים. וההצלחות היו חלקיות. למרות שלכולנו טלפון חכם (מחשב מוקטן) בכיסנו ואנו מקיימים כבר שנים פעילות אינטרנטית אינטנסיבית, נמצאנו בלתי מוכנים להתמודד עם האתגר.

לא שהאתגר הוא בלתי ניתן למימוש. מערכות רבות, שכולנו צרכניהן, עברו מזמן לפעילות מקוונת, מלאה או חלקית: בנקים, סוכני נסיעות, צרכנות קמעונאית וסיטונאית, מידע חדשותי, מערכות בריאות, מחקר מדעי חובק עולם וכו'. מנגד, מערכות החינוך-השכלה בכל הרמות מתקשות גם במאה העשרים ואחת, כמה עשורים לאחר כניסת האינטרנט לחיינו, להשתלב במציאות הזו.

יתר על כן, רבים עוד רואים במציאות האינטרנטית (ראו חיבורה של לי-את כהן בגיליון זה) מכשלה גדולה שמדרדרת את השיח בינינו, מרדדת את האוריינות של תלמידינו, ומקטינה את יכולת החשיבה שלנו; זהו שד שיש להשליכו מעולמנו או לצמצם ככל האפשר את נזקו. זאת, במקום לבחון בעין ביקורתית, את יתרונותיה מול חסרונותיה של המציאות הטכנו-תקשורתית בה אנו חיים ולהשתלב בתוכה בצורה מושכלת. גם כאשר חלפה, אולי, מציאות הקורונה, האתגר של עולם גלובלי תקשורתי נשאר לפתחנו. רק מחקר חוצה גבולות, שיח הומניסטי פורץ חומות בין דתות, עדות שפות ולאומים, שיתוף פעולה בין קהילות ומדינות יכין אותנו למשבר הגלובלי הבא שאיש מאתנו עדיין לא יודע את צורתו, אבל סביר להניח שבוא יבוא.

מכל הבחינות הללו משבר מגפת הקורונה היא גם הזמנה לבחינה מחודשת, אמיצה, של כל דפוסי החברה והתרבות שלנו ושל המודלים המקובלים עלינו של חינוך והוראה-למידה, בית ספר, שיעור, חומרי למידה, ניהול זמן, נוכחות ב"כתה", הנחיית הלמידה ועוד ועוד.

ב.

בדברנו על הוראה אינטרנטית אנו נוהגים למקד את המבט בטכנולוגיה, ציוד, תוכנות מחשב, אפליקציות וכן הלאה, אולם יש בכך הסחת הדעת מהעיקר. מי שמתבונן בשיח בין המרצים במכללה, כולם אנשי דעת ודעה, יבחין במקום המכריע שתופס השיח היישומים הטכנולוגיים בדיון איך לקיים לימודים מקוונים. השיח הטכנולוגי הוא במידה רבה המכשול בפני שיח מהותי באתגר שהעולם האינטרנטי מציב בפנינו.

אוסף שגם מודל "השבוע הרביעי" שהונהג כאן הוא במידה רבה בריחה מהתמודדות עם האתגר דנן.

בשנות התשעים של המאה הקודמת, עם כניסת המחשב לחיינו הציבה מערכת החינוך, בהשארנו של פרופ' הררי, את האתגר של מח"ר 98: הכנסת מחשבים לכל בית ספר והנגשתם לכל תלמיד. מהר הסתבר שכאשר הציוד הגיע, ביה"ס התקשה לעשות בו שימוש. לא התהוותה תרבות פדגוגית חדשה שתדע לעשות שימוש אפקטיבי בקופסאות הברזל שהוכנסו לכתה. שנים אחר כך, צוידו תלמידי בתי ספר תיכוניים במחשבים ניידים מקושרי אינטרנט ("פרויקט כתום"), בתי הצעירה הייתה ביניהם. השינוי הכמעט יחידי שהתרחש בעולמה הבית ספרי היה תוספת של קילו וחצי למשקל התרמיל שלה.

ספרות נרחבת עוסקת בפיתוחם של יישומים טכנולוגיים והטמעתם בתחומי חיים שונים, הפדגוגיה בכלל זה; אולם, הולך ומסתבר, גם למי שהנו תומך נלהב בהטמעתה של הטכנולוגיה בחיי האדם המודרני, שהטכנולוגיה לבדה אינה מחוללת את השינוי המבוקש במערכות החינוך. לא די בציוד ואפילו לא בתוכנות ויישומים מתוחכמים – שמטבעם משתנים במהירות מסחררת – נדרשת תרבות בית ספרית חדשה והמכללה בכלל זה. נדרשת הבנה חדשה של עולם הדעת ושל הדרכים האפקטיביות להשתלב כאזרח פעיל בתוך עולם זה.

ג.

בתוך הריבוי העצום של כלים ופעילויות שמוכרות לנו ניתן לזקק שני כישורי יסוד אינטרנטיים. האחד הוא **תקשורת** עם אינסוף בני אדם אחרים. השני הוא נגישות – דו כיוונית – אל **מידע אינסופי**. כל הפעילות שלנו במרחבי האינטרנט היא שילוב של שני הכישורים הללו.

גם הפעילות ההוראתית-לימודית במרחבים הווירטואליים מורכבת משילובים של שני הממדים הללו. כשאנו שולחים הודעות לסטודנטים אנו ממשים את הכישור הראשון – קישוריות. כשאנו קוראים מאמר אונליין או כותבים מאמר ומעלים אותו לרשת אנו מממשים את הכישור השני, ואידך זיל גמור.

שני הממדים הללו מעמידים בפנינו מספר אתגרי יסוד מרתיעים, אבל כאלו שיכולים להוות משאב ומקור של חוזק. אציין שלושה מהם:

ביטול המרחק האובייקטיבי – רבות נכתב על ההתגברות על המרחק במרחבים הווירטואליים (המרחב הוא ווירטואלי, האישים הפועלים בו הם ממשיים). אני יכול להיות בהסגר קורונה בביתי ולהיות בקשר עם מורים ותלמידים בכל מקום בעולם. אמנם איני יכול לראות או לגעת (מי רוצה לגעת כיום?) אבל אני יכול להיפגש ב"כתה" או ב"אולם הרצאות" או ב"חדר ישיבות" במרחבי

הסייבר-ספייס. בספרי "הארי פוטר" יש לקוסמים כישור מיוחד, "התעתקות", היכולת לעבור באפס זמן ממקום למקום. התעתקות כזו אפשרית גם לנו באינטרנט.

ביטול הזמן האובייקטיבי – באין מרחק פיזי אין גם זמן במובנו המוכר לנו. אני יכול להיות בו זמנית בהרבה מקומות. אני יכול לתכנן את זמני בהרבה פחות תלות באילוצים של אחרים, בעיקר אם הפעילות בה אבחר היא א-סינכרונית. בהקשר בית ספרי או מכללתי, המשמעות היא צמצום כוחו של לוח השעות הממסדי. שעות יכול לקחת מרווחי זמן שונים, לפי קצב למידה שונה, ולפי אילוצי הלומד.

אלו שינויים מכוננים ובעלי משמעות הרבה מעבר לשאלה איזו טכנולוגיה אני בוחר ברגע מסוים. כולנו גדלנו על מרחבי זמן ומרחב אובייקטיביים וכעת זמן ומקום נתונים למכוונות הפנימית, למשמעת העצמית, ולדמיון ויכולת ההפשטה שלנו.

לצד שני אלו עומד האתגר השלישי של **יחסי אנוש וזיקות בין אדם לאדם**. האם דיאלוג אנושי מחייב קירבה פיזית ומבט עיניים? האם ניתן ליצר תקשורת בינאישית משמעותית? האם אפשר לחבק באינטרנט (במיוחד כשאסור כיום לחבק)? רבים מעלים את הריחוק הבינאישית כסיבה המרכזית להסתייגותם מהאינטרנט, אולם גם כשאנו קוראים ספר טוב איננו נמצאים במחיצת הסופר ופוגשים ברוחו. בהאזיננו למוזיקה איננו במחיצת המלחין, ולעתים קרובות גם לא המבצע. כשאנו כותבים מכתב אישי, הנמען אינו נוכח לנו במידי. (הדוא"ל דווקא מקרב את לוחות הזמנים).

דווקא בעולם המודרני, הגלובלי, הטכנו-תעשייתי, שרב בו הניכור בין בני האדם, מזמנים כלי התקשורת האינטרנטיים, "המדדיה חברתית", קשר עם אחרים. לא סתם אנו מכורים לדוא"ל ולווטס-אפ ולאחיהם הצעירים תרתי משמע. הכלים הללו עונים על צורך אנושי. כשבתי חיה בחו"ל, דווקא הווטסאפ מאפשר לנו קירבת שיח גדולה ומידית. בקיבוצי, הולכים ומתרבים "הזוגות האינטרנטיים" שהחלו את היחד שלהם בהתאהבות אונליין.

ד.

מתוך אלו עולה השאלה לגבי ההשלכות על הוראה ולימוד במרחב האינטרנטי. להלן כמה תובנות מעשרים שנות הוראה ויצירה של תוכניות אינטרנטיות במשרעת בינלאומית וגם מקומית ישראלית.

הטכנולוגיה משתנה במהירות וכל הזמן. עלינו ללמוד להשתמש בה אבל לא להתמכר ליכולותיה ולמגבלותיה וגם לא לפחד ממנה. התוכנה העכשווית של היום תשנה את דמותה מחר. אפליקציות חדשות יוצאו. אם משהו עובד, נשתמש בו כל עוד הוא אפקטיבי. נחפש את הכלים היותר פשוטים שזמינים לכולם. (אני ממליץ למקד את תשומת הלב שלנו במוודל ובכלים שבו, בדוא"ל ובכלי האופיס).

שום טכנולוגיה לא תחליף תוכן מעניין. כשאין צורך לשוחח או ליצור ידע משותף הפעילות תגווע במהרה. עצם זה שפתחנו "פורום" או קבוצת שיחה לא מבטיח כלל שתתקיים שיחה. צריך להיות תמריץ ממשי לכך, למשל משימה משותפת, או נושא רלוונטי.

כל שיחה חייבת במארח ובהנחיה צמודה. רוב המורים, ובמיוחד מורי המורים, רגילים להרצות את משנתם ואילו הלומדים אמורים לשבת בדממה מולם ולרשום את חכמתם. אנו לא מיומנים בייזום והובלה של שיחה משמעותית. בד"כ איננו מלמדים את המיומנות הללו למרות שכולנו למדנו מלייב וויגוצקי שלמידה משמעותית מתקיימת על תשתית חברתית. הנחייה של שיח קבוצתי

במרחב ווירטואלי מחייבת הובלה חברתית, הזמנה לקבוצה, הצגת משימה, הנחיה צמודה של התהליך, ניטור של "פקקי תנועה" איתור נושרים, וסיכום. בלא זה הפורום יישאר כקונכייה ריקה על שפת הים.

מרחבי האינטרנט מאפשרים לנו כוריאוגרפיה כמעט בלתי מוגבלת של תהליכי ההוראה-למידה. החלוקה הבסיסית ביותר היא חלוקה תהליכית בין הוראה סינכרונית להוראה א-סינכרונית. גם גודל הקבוצה הוא פרמטר משמעותי בעיצוב תהליכי למידה באינטרנט.

- **הוראה סינכרונית מדמה שיעור בכתה.** בעת מסוימת "נכנסים" כל המשתתפים ל"כתה" אינטרנטית, צופים בהרצאה, מעלים שאלות, ומקבלים לבסוף משימה, למשל הכנה למבחן. הדמיון למסגרת השיעור המוכרת הוא היתרון הגדול של מודל זה. אפשר גם לראות דרך המסך את המרצה והוא יראה אותנו (בתמונות זעירות). המכשלה הגדולה של מודל זה הוא שהוא מחמיץ את היתרון הגדול של גמישות בזמן. מניסיוני, לעולם לא יצליחו כל המשתתפים להיכנס למרחב המשותף במועד מכל מיני סיבות, תקלות טכניות, אילוצי משפחה ועבודה וכו'.

- **הוראה א-סינכרונית פועלת כקבוצת מחקר** בה כל אחד ואחת פועל על פי לוח זמנים אישי שלו במסגרת זמן רחבה. אם נגדיר את משכו של שיעור כשבוע, יוכל כל סטודנט להיכנס לשיעור בזמן המתאים לו, לקרוא בקצב שלו, לכתוב או ליצור בקצב שלו. הוראה מעין זו מאפשרת השתתפות של מאה אחוז עקב הגמישות בנוכחות (אין יותר 80% או "היעדרות מוצדקת"). **הנוכחות היא תמיד נוכחות פעילה** ולא תמונה בזום - כתיבה או דיבור או העלאת חומר כלשהו. החיסרון של דרך זו נובע מהתהליך המורכב – היא יוצרת עומס רב על המרצה ועל הלומדים.

המוודל מכיל **מגוון כלים** לשם יצירת שיח לומד בהוראה אינטרנטית א-סינכרונית, החל מכלי פשוט ומאד אפקטיבי כפורום, שבו כל אחד ואחת מעלה בזמנו את תוצרי עבודתו, דרך כלים של יצירה שיתופית כוויקי, בלוג, גלריה, כתיבת מסמכים משותפים, וגאדג'טים נוספים. מדובר בהוראה שמממשת הגיונות למידה קונסטרוקטיביסטיים, ממוקדת בלומד ולא במורה.

- **MOOC**: לצד שני המודלים הללו ישנו גם המודל הפופולרי, בעיקר על מנהלנים, של הוראה המונית באמצעות "מווק", מערכת שבה מקבל הלומד חומרי למידה ומשימות למידה מול המערכת. זה שדרוג מורכב של מודל "הלומדה" שהיה נהוג פעם עם כניסת המחשב לחיינו.

השקעה בתכנון: קורס מקוון בכל אחד מהמודלים דורש תכנון מדוקדק של פעילויות, לוח זמנים ו"חומרי" למידה. ככל שסביבת הלמידה תהיה עשירה כך הלימוד יהיה אפקטיבי יותר. יש לשקול האם לחשוף הכל מראש לעיני הלומדים או לעשות זאת בהדרגה בהתאם להתקדמות הקורס.

אוריינות טקסטואלית: בשונה מתדמיתו הוויזואלית באינטרנט מזמן לנו מרחב טקסטואלי עשיר. סטודנטים בקורסים אינטרנטיים קוראים הרבה, כותבים הרבה, מדברים באודיו ו-וידאו, וגם יכולים להתייחס לטקסטים של זולתם או ליצור טקסטים משותפים בקלות יחסית. זו הזדמנות להשביח את יכולת הקריאה (הקשבה כתובה) ויכולת ההבעה כמו גם להתייחס ברצינות לאיכות של טקסט או לבקר טקסט.

סטודנטים שמתקשים בכתיבה וקריאה, אם בגלל שהעברית אינה שפתם הראשונה, ואם בגלל מגבלות אחרות- מערכת מקוונת מאפשרת להם קצב לימודי מותאם כמו גם אפשרות להיעזר בקריאה ובכתיבה באחרים וגם לקבל משוב מלמד על כתיבתם.

במידה ואנו גם פונים אל העולם אנו מייצרים משמעות חדשה, רלוונטית לדרישה שלנו מהסטודנטים ללמוד אנגלית. כדי להיות אזרח העולם חייבים אנגלית.

שיח בין אישי משמעותי הוא כמובן האתגר הקשה ביותר העומד בפני אזרחי העולם הדיגיטלי. בספרי הראיתי שדווקא השיח המקוון עונה למצוקת הבדידות של רבים בכרך הגדול, אולם גם זו מיומנות שיש לרכוש ולהקנות לתלמידינו: איך משוחחים בעולם האינטרנטי בדרך משמעותית.

ה.

כל ההיבטים הללו מזמנים למכללה שעוסקת בהכשרת מורים ולכל אחד מהלומדים שלנו אתגר תרבותי ומקצועי רב ממדים. לחלקנו דיין קשה לקבל את השינוי שעומד לפתחנו אולם הוא בלתי נמנע. עלינו לבחור האם נהיה קורבנותיו או ש"נרכב על גב הנמר" ונהיה שותפים לעיצוב המציאות הזו. יהיה דווקא מעניין להיות מורה במציאות זו.